



3 1761 08122911 4

Fischer, Karoly Antal
A magyar ostorteneteiras

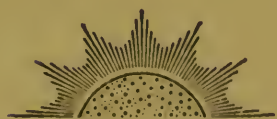
DB
923
F57
1904



A

MAGYAR ÖSTÖRTÉNETÍRÁS HANYATLÁSA.

Írta:
Fischer Károly Antal.



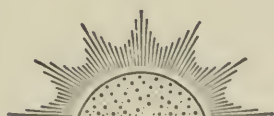
Budapest, 1904. 76
DOBROVSKY ÉS FRANKE.
Nyomlatta Heisler J.

ՀԱՅԴԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԻ
ԲԱԶՄԱԿԱՆ

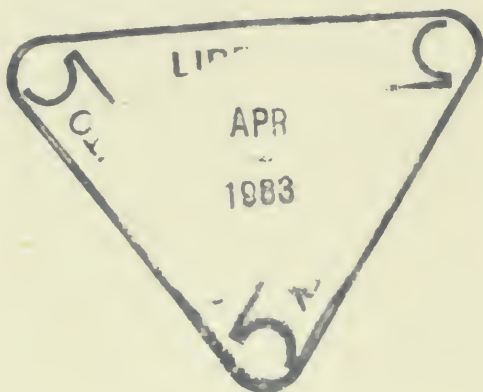
ՀԱՅԴԱՆՈՒԹՅԱՆ

A
MAGYAR ŐSTÖRTÉNETÍRÁS
HANYATLÁSA.

Irta :
Fischer Károly Antal.



Budapest, 1904.
DOBROVSKY ÉS FRANKE.
Nyomtatta Heisler J.



DE
923
F57
1922

Nincs nemzet a földön, a melynek eredetével annyian foglalkoznának, mint a magyaréval, idegen írók is, magyar írók is. Józan észszel következtetve tehát azt kellene hinnünk, hogy származásának „kérdése“ (a mint különösen magyar írók nevezik) eddigelé már annyira tisztázódott, hogy ezen az alapon most már bátran és biztosan tovább építhetünk. E helyett azonban mit tapasztalunk? Azt, hogy minél többen szellőztetik ezt a „kérdést“, annál jobban összebogozzák azt; mert csaknem mind-egyikök új meg új, saját találmányú elmélettel áll elénk, mintha elméleteiknek nem is annyira igaz volna, mint inkább eredetisége és furcsasága által akarnának feltűnni. Egyikök elvezet bennünket, mint őshazába, az északi sark vidékére, másika Mongóliába, majd Turkesztánba, azután a kínai falakhoz, sőt újabban Japánba és a folyó-vizekbe, a halak közé.

De hát, azt kérdezhetné a jámbor tájékozatlan: nincs a magyarnak semmiféle történelmi kútforrása? Nincsenek, mint más nemzeteknek, oly adatai, a melyekkel származásának kérdésére felelhetne? És nincsenek oly bizonyítékai, melyekből következtetést vonhatnánk a valóra vagy legalább is a valószínűre?

A felelet az, hogy ilyen bizonyítékaink igenis vannak, még pedig oly becsesek s régiek, mint a milyenek más nemzetnek nincsenek; mert a mi kútforrásaink visszavezetnek bennünket a hét—nyolczezer év előtti idők homályáig.

Ezen történelmi kútfők szerint a magyar s testvérnépe, a hun, a szkythák ivadécai és hogy valóban Szkythiából kelle származniok, azt bizonyítják az akkad-szumir emlékek a Szkythiával szomszédos Mezopotámiában. A szumir nyelv alkata és szókincse tetemes része a

magyaréval közös ; az érintkezésnek tehát a legszorosabbnak kellett lennie.

De a modern kutatók e forrásokat s bizonyítékokat mellőzik, s míg egy felől őstörténetünk e forrásait a mesék országába utasítják: addig más felől a hypothézisek önkényes gyártásában és az ezekből kényők s kedvők szerint levont következtetésekben a legmerészebb játékot űzik a történeti igazság rovására.

Nem akarok e helyen azon idegen írók elméleteire kiterjeszkedni, a kiket az írásnál természetes tájékozlanságukon kívül ellenséges indulat és irigység is vezett. Gyanúsításaik, hazugságaik s ferdítéseik oly nyilvánvalók, hogy mindjárt az első tekintetre is elárulják, hogy nem a történeti igazság kiderítésének érdekében, hanem egyenesen annak ellenére: bizonyos faji és nemzeti érdekekben, félrevezetési szándékból írtak. Én most csak a mi saját, modern íróink működését s mesterkelt elméleteiket akarom megismertetni.

Alighogy elejtették vala a Biblia behatása alatt keletkezett azon nézetet, hogy a héber nyelv az összes nyelveknek anyja, máris, a XVIII. század elején, egy új irány keletkezett, a melynek alaptétele az vala, hogy a magyar nyelv a finn-ugor nyelveknek keveréke és így a magyar nemzet maga is az ; a hunok és avarok ellenben, a kiket a régiek a magyarok testvéreinek neveznek, törökök voltak.

Ezen elmélet külföldi, német találmány, mely minálunk Hunfalvy Pál és Budenz József vezetése alatt burjánzott leginkább.

A milyen alaptalan és semmi által sem indokolható ez az állítás: oly sok követőre akadt mégis ; mert Hunfalvy s Budenz hatalma és tekintélye nagy volt és általuk boldogúlhatott mindenki, a ki őket követé.

A finn-ugor elméletnek azonban mindemellett hatalmas ellenese támadt Vámbéry Ármin személyében, a ki viszont azt állítá és állítja, hogy a magyarok a honfoglalás korában törökök voltak és mostani, magyar nyelveket csak új hazájukban, az itt talált hun- és avarmaradékoktól sajátították el ; mert, szerinte, a magyarok

azelőtt törökül beszéltek vala, a hunok és avarok ellenben magyarul.

Ezután kezdődött úgy igazában az az áldatlan, siker nélküli harcz a finn-ugor s török elmélet tudósai között; a század delétől a század alkonyáig szünetlen harczot vívtak egymással gerelylyel, mérgezett nyíllal, bunkósbottal, pokolgéppel.

Östörténelmünk régi, tiszteletreméltó ismertetőinek, a görög, római és byzánczi íróknak művei sutba kerültek, a mi által östörténelmünk művelése legalább is egy fél-századdal megakasztatott.

Hunfalvy Pál s Budenz József halála után a viszonyok némileg változtak, a mennyiben a finn-ugor elmélet értéke alább szállott; mert a boldogúlhatás most már inkább a turkisták táborából vala várható. Bebizonyodott azon mondás igaz volta, hogy „meghalt a gyermek, vége a komaságnak.“

Dr. Jankó János, a jeles tudós (a mint barátai nevezik) volt az, a ki feltalálá annak a módját, hogy, mint szokás mondani, a kecske is jóllakjék, de azért a káposzta is megmaradjon. Jankó fuzionált és azt állitá, hogy a magyar a finn-ugor és a török-tatár népek keveréke, valamint a hogy a nyelve is az és hogy az az egyelőre közelebbről nem ismert török nyelvjárás, mely egy ugor nyelvjárással együtt a magyar nyelvet szülte, a keleti törökség nyelvterületéhez tartozik; a magyar nyelv alaktana, szerinte, túlnyomóan ugor, szókincse pedig túlnyomóan török eredetű. („Uránia“ folyóirat, II. évf. 8. sz. 1901. okt. 1.).

Én azt vélem, hogy dr. Jankó János az Oroszországban a magyarok származásáról most általánossá vált „hivatalos“ elmélet után alkotá magának ezt a véleményyt. Ezen elmélet Kunik Ernő oroszországi exczellenciás úrtól származik és a következő. A hunok és a magyarok finn eredetűek, uralkodóik s nemességük ellenben (hát ilyen is volt az ősidőben?) törökök voltak. Ez utóbbiak elsajátították alattvalóik nyelvét, a finn nyelvet. A hunok s magyarok, mint finn nép, természetesen nem voltak

lovas nép; a lovagolásra csak az ő török fejedelmek és a török származású nemességek taníták meg őket.

A körültekintő Jankó János tehát, mint látjuk, egy aranyhidat épít a gyűlölet azon feneketlen mélysége fölé, a mely a két ellenséges tábornok eddig egymástól elválasztotta vala. Ezen a hidon észrevétlenül átosont néhány alkalmazkodó ember, a ki hűtelenül otthagya az eddig vallott finn-ugor tanokat, elszántan a törökök sorába állott.

Ime, ezek az eredmények, a melyeket a történelmi kutforrások s mindezen népek ethnikumának mellőzésével csupán csak nyelvi bizonyítékok(?) alapján nyertünk.

A ki e tanokkal szembe mert szállani, az, szerintök, nem ismeri a „tudományos“ buvárlatok eredményét, az nem „komoly szaktudós“, az „laikus“. Ilyféle üres frázisokkal akarják elütni az elméleteik ellen intézett támadásokat. Különösen a finn-ugorok voltak ilyenben a mesterek, a kiket buzgóságuk néha annyira elragadott, hogy a Pegazus-lóra pattanván, szidalmaikat rímekbe is foglalák, a mint ezt a „Vámbériász“ című hőskölteményből (Ethnogr. VI. évf.) látjuk.

Jankó János doktor még azt is ránk fogta, hogy vakok vagyunk, ha neki nem hiszünk; szemünket „nemzeti színű hályog“ borítja és kötelességének tartja, hogy azt szemünkről levegye.

Mindezek ellenére mégis alapos aggodalmaink vannak az ő nyelvészkedésének megbízhatósága iránt.

Nagyon tévedett Hunfalvy Pál, a midőn azt hirdeté, hogy „a nyelvek tanúsága hitelesebb a történelem tudósításánál s hogy hitelesebb és bizonyosabb minden egyéb tanúságnál.“ (Utazás a Balttenger vidékén, I. 355. és 367. lap.) Csakhogy nem elég ilyent állítani, hanem azt bizonyítani is kell, a mint tette azt Humboldt Sándor, a ki éppen az ellenkező nézetet vallja és azt indokolja is. Humboldt ezt írja: „A nyelveknek sem rokonsága, sem különbözése nem lehet elégséges arra, hogy a népek származásának nagy problémáját megoldja; a nyelvrokonságból legfőlebb valószínűségeket következtethetünk.“ (Voyage aux régions équinoxiales). Egy másik helyen pedig ismét ezt írja: „Alapos

történelmi ismeretektől támogatott ethnografiai tanulmányok bizonyítják, hogy a népeknek s nyelveknek összehasonlításában nagy ovatossággal kell eljárni. Hódoltatás, hosszas együttlakás, idegen vallás behatása, a törzsek keveredése mind a két Kontinensen (Amerikában és Ázsiában) egyenlőképpen megújuló oly tüneményt okoztak, hogy egy és ugyanazon eredetű fajnál egymástól egészen különböző nyelvek, s viszont, egymástól igen különböző származású népeknél ugyanazon nyelvtörzs idiómjai találtatnak.“ (K o s m o s I.).

Ez tehát igazolja azon állításomat, hogy egy-két szóból nem lehet s nem szabad egész történetet csinálni és hogy ellenkezőleg azokat a történelemből kell megfejteni.

Téves Hunfalvy Pálnak azon állítása is, hogy „a magyar nyelv sokféleképpen változott, nemcsak a szók hangjaira és jelentésére, hanem arra nézve is, hogy sok kiesett már a használatból.“ (Utazás a Balttenger vidékén, I. 335 l.)

Hogy a magyar nyelv nem változott, legalább lényegesen nem, azt látjuk azon körülmény által igazolva, hogy a honfoglalás után jóval később, még a XV. században is betelepített magyar néptörödékek nyelve teljesen megmaradt volt a réginek az itteniekével együtt; mert kölcsönösen megértették egymást s közvetítőre nem vala szükségük. De, ha Hunfalvynak igaza volna: akkor a magyaroknak, legalább a honfoglalás óta, többféle új nyelvi alakot kellett volna felvenni azon népek nyelvéből, a melyekkel azóta érintkezett, vagyis a németből, a szlávból vagy a latinból, a mi azonban nem úgy történt; mert a magyar nyelv e mostani hazájában egy új nyelvtani alakot nem fejtett ki, egy képzővel sem bővült, új gyököket többé nem termelt és egyedül a szóképzés ősi törvényei szerint folytatott származtatás és összetétel útján gazdagodott.

Hunfalvy Pál azon állítását, hogy a szavak hangjukra és jelentésükre annyira elváltoztak, hogy újabb alakjukat alig tartanók azonosnak a régivel, a Halotti Beszéd néhány szavával akarja igazolni. Erre nézve azt jegyzem meg, hogy a Halotti Beszéd kétségtelenül becses

nyelvemlékünk ugyan, de nyelvészeink azért mégis túlságos fontosságot tulajdonítanak neki. Azt hiszik talán, hogy annak szövegét magyar pap írta és hogy magyar pap nem tudta volna ezt a beszédet könyv nélkül is elmondani? Bizonyára nem magyar írta le azt, hanem leírta azt valamely, magyarul nem igen értő tót pap, bemondás után, úgy a hogy, hibásan is (a mit a javítások bizonyítanak), a ki azt azután bemagolta és Péternek is Pálnak is a temetésén eldarálta.

Hunfalvy azon állítását, hogy a szavak olyannyira megváltoztak volna, megczáfolják a honfoglalás korából fenmaradt helységnevek. Ezek mind olyanok, melyek nyelvünkben eredeti épségükben és értelmükben mai nap is használatnak; állítását megczáfolja továbbá az a tömördek, a Kr. előtti V. VI. évezredből fenmaradt szumir szó is.

Hogy egyes fogalmak nevet cseréltek, az természetes; erről majd alább szólandok. És ez a körülmény az, a mely Hunfalvy álláspontját a nyelvészkedés megbízhatóságának tekintetében nagyon gyengíti; igazolja ellenben a mi felfogásunkat, hogy éppen ez oknál fogva szavakból nem szabad s nem lehet történetet csinálni.

Tévesek tehát s minden reális alapot nélkülözők Hunfalvy Pál feltevései a finn-ugor-magyar nyelvrokonságról is; mert magának a ragozásnak s néhány grammatikai szabálynak véletlen találkozása éppen oly keveset bizonyít a rokonság mellett, mint egyes szavaknak a finn, vogul, osztják, votják, zürjén, csuvasz, cseremis nyelvekben a magyar szavakkal gyakran nagyon is erőszakolt értelmi közössége.

Azonkívül pedig a finn nép nemzeti jellege, szokásai, hajlamai is annyira elütnek a magyarokétól, hogy ez eltérést csak nyelvének különbözősége múlja fölül. A világ-irodalomban is számottevő finn néphős regéje, a Kalevala pedig annyira idegenszerű, hogy mi azt átérteni is alig tudjuk.

Hunfalvy szerint rokonaink az Észak-Oroszország és Ázsia határtalan pusztáin elszórva lakó ugor népcsoportok is; de e feltevésnek ellene szól az a nevezetes

körülmény, hogy ezen, más-más nyelvű s más-más fajú népcsoportok összes számát az egységes nyelven beszélő magyarság egymaga vagy hétszer múlja felül és így lehetetlen, hogy akár maga a magyar, akár pedig az ő nyelve azoktól származott volna. Az a kevés, gyéren összebőngészett szó, mely nyelvükben a magyarhoz hasonlít, nem elég a rokonság megállapítására, míg testi és lelki mivoltuk vadonat különbözik a mi népünkétől. Azért határozottan állítható, hogy a magyar és a finn-ugor népek s nyelvek között azonos eredet nincs és nem volt soha.

A milyen alaptalan a finn-ugor-magyar rokonságot hirdető tudósok feltevése: éppen olyan alaptalan azoké is, a kik a török-tatár-magyar rokonság elméletét vallják s hirdetik.

Képtelenség ugyanis azt állítani, hogy a magyarok Árpád honfoglalásának idejében török nyelven beszéltek volna. Hiszen csaknem összes helységneveink abból a korból valók, ezek pedig mind magyar hangzásúak; az a néhány török hangzású név, mint: Hamzabég, Szulimán, Basal, Medina, Kurd, Alibunár, stb., a török hódoltság emlékei. Azután, száz-százötven évvel a honfoglalás után már írott nyelvemlékkel birunk a halotti bucsúztatóban. Hogy lehetett volna úgy elfelejteniök száz év alatt az ősi török anyanyelvet, hogy abból semmi se maradjon fenn, az országnak még csak egy félre eső zugában sem?

Hogy a görög írók „turkok“-nak nevezék Árpád magyarjait, az nem bizonyosság; hisz Géza király idejében is turkoknak nevezték, a mikor magyar létük már bizonyos volt. A mint korábban fehér hunoknak, később pedig magyaroknak nevezték egy és ugyanazt a népet, egy Hun vagy Kun, illetve Magyar nevű törzs vagy nemzetség nevével: éppen oly alapon nevezték akkor turkoknak is és pedig szintén egy törzs vagy nemzetség nevével, a melynek emléke a Torok, Törek, Türke vagy Türkös helynevekben máig is fentartá magát. Éppen így származott a német „Unger“ elnevezés az Ung nemzetség nevéből.

A nagynevű görög történetíró szabadságkedvelőknek nevezi a magyarokat; erről tanúskodik minden krónika, hagyomány és ezer éves tapasztalás. A magyar nemzet szervezete szövetkezés és ebből kifolyólag önkormányzaton alapszik; ez volt a nemzeti gondolkodás, a társadalom és az állam sarkköve és az mai nap is. Ellenben soha a törököt az alkotmányos szabadságérzet nem háborította; a török nemzet világhódító hatalmát mindenkor a vak engedelmesség képezte.

Hogy végre a győztes honfoglaló erős magyar nemzet a legyőzöttek kedvéért elhagyja a nyelvét, a vallását, a szokásait, az életmódját és a kedélyhangulatát, ez a hihetetlen feltevések legmerészebbike.

Azon körülményből, hogy a magyar nyelv a ragozó nyelvek sorába tartozik, nem következik az, hogy a többi ragozó nyelvekkel rokonságban legyen. Hiszen a világ összes nyelvei csak három csoportot képeznek; ezek az egytagú vagy elszigetelő nyelvek, a ragozó nyelvek és a flektáló vagy hajtogató nyelvek; de azért az egy és ugyanazon csoporthoz tartozó nyelvek még sem rokonok egymás között, a mint például nem rokon a német nyelv a héberrel, jóllehet mindkettő a flektáló nyelvek sorába tartozik.

A nyelvrokonságot egyes szavaknak közönsége sem bizonyítja; mert erre nézve, mint Humboldt írja, hódoltság, együttlakás, idegen vallás behatása, keveredés is nyújthatott alkalmat. Így például mi, a mióta a magyar katonának német komendóra kell forognia, elfelejtettük egykori, számottevő haditudományunk ősi műkifejezéseit s pótoltuk azokat német kifejezésekkel. A szláv nyelvekből is vettünk át szavakat, szükség nélkül, mert minden fogalomnak megvolt vala a maga ősi, magyar elnevezése. Hogy hány ily szavunk veszett el és cseréltetett fel idegen szóval, azt, megközelítőleg, megítélhetjük a schlägli, a Murmelius-féle és a beszterczei régi szójegyzékek alapján, melyekben sok őseredetű magyar szót találunk, a melyek helyett jelenleg már idegen szókat használunk. Két ősi szavunk szemünk láttára, fülünk hallatára most megveszendőbe: a kádár és a kerékgyártó szó, melye-

ket a pintér és a bognár német eredetű szavak maholnap teljesen ki fognak szorítani a gyakorlatból.

Ennélfogva merő képtelenség némely tudósnak az a következtetése, hogy az idegen szóval átvettük egyszerűsmind annak fogalmát is.

Azért, ha valamelyik tárgy-, hely-, személy- vagy nemzetségnév értelme előttünk ma már nem bizonyos: nincs elég ok arra, hogy mindjárt a csuvasz, finn, lapp, turkmán, zend és sémi nyelvekhez fussunk magyarázást, hanem elégséges az, ha ama név nyelvünk természetével és szellemével nem ellenkezik.

Azután van sok oly közös szó, melyeket éppen ama másik nyelv sajátított el a magyartól. Ilyenek például a vogul számnevek nagyobb része egész a hatvanig: äkve vagy aku (egy), kit, kitä (két, kettő), korom, chorum (három), nilä, nil (négy), ät, at (öt), kat, chot (hat), kusz, chusz (husz), ätpen, atpen (ötven), kapten, chotpen (hatvan). Ezen számnevek azért egyeznek a mieinkkel, mert a vogul nyusztfogók szállították a magyar díszruhához való szőrmét és így meg kellett azokat tanulniok, hogy a szállított prémekért kérhessék a chusz (20), nelimen (40), ätpen (50), chotpen (60) csirkét, birkát vagy disznót.

Vannak azután oly közös szavak is, melyek ugyanazon fogalommal több más nyelvben is megvannak és a melyeknek eredete egészen bizonytalan; például a szapan nemcsak az európai, hanem számos ázsiai nyelvben is található, így (latinul:) sapo, (görögül:) szapón, (németül:) Seife, (perzsául:) szabonn, szabun, (törökül és arabul:) szabun, (örményül:) szavaun, (hindu nyelven:) szabon, szavin, (mongolul:) szabong.

Végre azután van véletlen közösség is; így például (Faulmann szerint) a mexikói indiánoknál itl annyi mint inni, a mi csaknem teljesen megfelel a magyar ital szónak. Ugyanazon indiánoknál tol annyit jelent mint a magyar tó vagy (helyenként) tól. (Igy a többek közt Rákos-Palotán, a melynek lakói fekete magyarok, azt mondják: a tólon vagyis tavon; van Rákos-Palotán Tóli vagyis Tavi Varga család, (mely a tó mellett

lakik.) De a tol az indiánoknál szittyót, kákát is jelent, melylyel hajdan írtak is és a melylyel a török köz-nép jelenleg is ír. Ezt minálunk a tollnak latinos elnevezése calamus (=káka) bizonyítja. Így tehát ezen kétféle jelentésű indián szó mind hangra mind jelentésre nézve teljesen megegyezik a miénkkel; mit szólnak nyelvészeink ehhez? Ily esetekben a közös eredet vagy elsa-játítás csak fel nem tételezhető?

Az eddig ismertetett nyelvi tulajdonságok állítólagos közösségével akarták a finn-ugor illetve a török-tatár nyelveknek a magyar nyelvvel való rokonságát megállapítani; de vannak ám azután a magyar nyelvnek oly sajátságai, a melyek a finn-ugor s török-tatár nyelvekben nincsenek meg és a melyek a hirdetett rokonság ellen még inkább bizonyítanak. Vegyük szemügyre ezeket a sajátságokat is; mert az összehasonlító nyelvészek azokat elhallgatták.

É sajátságok közé tartozik mindenekelőtt a szóhangok nagyobb mennyisége minálunk, mint akár a finn-ugor, akár a török-tatár nyelvekben. Nekünk 40 betűnk van, a töröknek 32, a finnek csak 29. — A magyar nyelvben az egyszerű, kivétel nélkül egytagú szógyökök száma nagyobb, mint bármely más nyelvben s tetemes részük hangutánzó. A mi szógyökeinkre nézve teljesen alkalmazható az, a mit Heyse mond: „Minél egyszerűbb a gyököknek hanganyaga, minél könnyebben vonhatók el a nyelvből, minél ismerhetőbb egyes hangjaiknak érzéki ősfogalma és jelképi jelentős ereje, annál ősrégibb valamely nyelv.“ — A magyar nyelv képzőinek (formativum) dús gazdagságával szintén felülmúl minden ismeretes más nyelvet. Innen magyarázható végtelen képzékenysége új fogalmak kifejezésére vagyis új szók alkotására. — Ehhez járul még a magyar nyelv szókincsének nagy gazdagsága; így találunk például ötven kifejező szót az ütésre, verésre, hatvanat a járás és futás mindenféle nemére. — Hangsúly vagyis hangnyomatek tekintetében szintén nem ismerünk nyelvet, mely akár az észtan, akár a zeneiség kívánalmait jobban kielégítené, mint a magyar, melyben mind az értelmi (észtani), mind a nyelvtani, mind

a hangidomi (rythmusi) elemek tökéletesen ki vannak fejlődve és fokozatára nézve is háromféle: erős, gyönges és mély. — Az egész világon nincs nyelv a magyaron kívül, melyben az ékezés (accentus) különböző elhelyezése vagy elhagyása az értelmet megváltoztassa. — Jellemző különössége a magyar nyelvnek az is, hogy egyetlenegy szóból a ragozás által egész mondatot tud alakítani, a mit semmi más nyelv utána nem csinálhat. — A magyar igének azon sajátága, mely szerint megkülönbözteti a tudok és tudom-féle igeragozást szintén legfőbb jellemvonásának tűnik fel. Ilyféle ragozás sem a török, sem a finn-ugor nyelvekben nincsen. — A magyar nyelv az igeragokra nézve is egyike a legdúsabb nyelveknek. Igeformái és igeidői tekintetében is alig lesz hozzá hasonló nyelv. Kár, hogy éppen a mi nyelvészeink azokat nem használják és így bennünket is elszoktattak azok használatától. — A magyar nyelv megalakult a jó hangzás és összhangzás szabályai szerint, a hogy semmi más nyelve a kerek föld művelt népeinek. A mint egy szóban mély és magas magánhangzók nem fordulnak elő, csak ritka kivételképen: úgy nem tűri a magyar népajk a mássalhangzók halmozását. —

Hol vannak a magyar nyelv mindeme tulajdonságai a török s a finn-ugor nyelvekben?

Mindezekre nézve Jókai Mór ezt írja (Levente. 168. lap): „S ezek az általános nyelvalakulási szabályok azok, a melyek a magyar nyelvet minden más nyelvtől merőben különböztetve teszik. Ez az, a mi lehetetlenné tesz minden rokonságot akár a finn-ugor, akár a török nyelvekkel; a mely lehetetlenséget egyes grammatikai szabályok és egyes szavak hasonlósága soha át nem hidalhatják.“

Ha az összehasonlító nyelvészettel foglalkozó íróink műveit olvassuk, azt kellene hinnünk, hogy ők a perhlevi, arab, szanszkrit, hindu, gaél, kelta nyelvekben oly jártosak, mint minálunk más közönséges halandó a francia vagy a német nyelvben. Pedig ellenkezőleg, többen közülök abban a bajban leledzenek, hogy szaktudományuk tárgyát, magát a magyar nyelvet mai napig sem

tudták tökéletesen elsajátítani; így természetesen hiányzik náluk a nyelvérzéknek úgy épsége, mint tudatossága, a melyek nélkül pedig már maga a világos látású megfigyelés is lehetetlen. Szótáraik, nyelvtanaik, magyartalan írásmodoruk és szólásuk ezt váltig bizonyítják.

És ezt az összehasonlító nyelvészetet meri Jankó János a mi legnemzetibb tudományunknak nevezni? Ezért a nyelvészkedésért mer bennünket vádolni, hogy annak jelentőségét nem értjük meg és hogy sajátságosan türelmetlenek vagyunk a magyar faj eredete kérdésének felfogásában és hogy nem győzzük bevárni a hosszas és nehéz nyelvi kutatások végeredményeit? (Uránia).

Nekiünk Jankó kifakadásaira csupán csak az a feleletünk, hogy attól a nyelvészkedéstől, a mely olyan, mint az övé is volt, óvjon meg bennünket a jó Isten ezentúl. Az ilyen nyelvészkedéstől többé nem várunk semmit. Ezért a modernek minden ebbéli erőlködése és fáradsága hiú és hasztalan lesz, s Jókaival együtt mindig csak azt fogjuk mondani: „Eppur si non muove!” Mert az ő nyelvészkedésükkel a mi történelmi kútforrásaink igazságait soha, de sohasem fogják megdönteni, de még csak megingatni sem.

A nyelvészeti furfangon kívül a modern íróknak még más segédeszközeik is vannak elméleteik gyártásánál. Ilyen a történelmi kútforrások szavahihetőségének gyanúsítása és tagadása, természetesen bizonyítás nélkül. Szerintök ez mind „haszontalan lom” és a mi benne foglaltatik: (dr. Sebestyén Gy. szerint) „diszes dudva”, (dr. Réthy L. szerint) „aranyporral behintett fátyol”, (dr. Jankó János szerint) „nemzeti színű hálóg”, mely szemünket borítja. Szóval, ő szerintök mese a mi történelmünk, mithikus vagy legalább is legendás alakok annak kimagasló alakjai.

Igy aláássák a régi ideálokba vetett hitet, de nem állítanak helyökbe másokat: kiirtják a nemzeti hagyományok tiszteletét oly szivekből, melyek e léha kétkedés ellen nem tudnak védekezni; kiirtják a nép kebeléből a nemzeti önérzetet. Valóságos lelki gyönyörűséggel végezik romboló munkájukat, maguk után sivárságot, élettelen

pusztaságot hagyván. A ki őket nem követi, a ki a szkytha származásba, a hun atyafiságba vetett hitét nem hagyja, azt gunyolják, ráfogják, hogy „nemzeti előítélet“ háborítja „mely természeténél fogva nem tud se nyelveket, se történeteket, az vakon és siketen születik.“ (Hunfalvy P. Utaz. a Baltteng. vidékén I. 355.). Ma a cinizmus az úr a tudományos világban is.

Ha a modern írók azouban mégis, nagy ritkán, az egyik-másik régi író t idézik, azt éppen csak azért teszik, hogy annak szavait elferdítve, azoknak oly értelmet tulajdonítsanak, mely önkényes, légből kapott állításaikat igazolja, de a mit maga a régi autor soha sem mondott és mondani nem akart. Így például tudjuk, hogy Konstantinus császárnak azt az értesítését, hogy a magyarok három évig szövetségeseik voltak a kazároknak, úgy magyarázzák a kritikusok, hogy a magyarok három száz évig hódoltjaik voltak a kazároknak.

A szavak ilyenén csúrésének-csavarásának főmestere maga Hunfalvy Pál volt. Ez állításom bebizonyítására szolgállok néhány példával.

Konstantinus Porphyrogenetus császár a kazároktól elszakadt kabarok nyelvéről a következőt írja: „— — — ezek (a kabarok) a turkokkal (magyarokkal) összebarátkozván, őket (a magyarokat) a kazárok nyelvére megtanították s még az ő (Konstantinus) idejében is a kazár szójárást (diálekton) követték, de tudták a magyarok másik nyelvét is.“ Ime világosan bizonyítja ez a hely azt, hogy a kazár fajta kabarok nyelve a magyarokétól csak szójárásban különbözött, nyelvek tehát egy és ugyanaz volt. Hunfalvy Pál németül írott művében (Die Ungern) Konstantinus szavait így adja: „Nun lehrten sie (die Kabaren) diesen (den Magyaren) die Chazaren-Sprache, welche sie selbst bis auf den heutigen Tag behalten; sie kennen aber auch die andere Sprache, die der Turken.“ Magyarúl: „Most tehát ők (a kabarok) ezeket (a magyarokat) megtaníták a kazár nyelvre, a melyet ők maguk mai napig megtartottak; tudják azonban a másik nyelvet is, azaz a turkok (magyarok) nyelvét.“ — Hunfalvy Pál e szavak elcsavarásával tehát

éppen az ellenkezőjét mondja annak, a mit Konstantinus írt; Hunfalvy t. i. azt mondja, hogy a kazároknak is volt külön nyelvök, meg a magyaroknak is. Ez elcsavarásra azért volt szüksége, hogy a kazároknak és a magyaroknak más-más fajú voltát bizonyíthassa.

Egy másik példa a következő. Ekkehardus, Sanct-Galleni krónikás a 958. évnél azt írja: „Qui autem Ungros Agarenos putant, longa via errant;“ magyarul: „Nagyon tévednek ám azok, a kik azt hiszik, hogy a magyarok az agarenokkal azonosak.“ — Abban az esztendőben tudniillik a magyarok is, meg a Fraxinethben (a jelenlegi Fréjusben, Nizza és Toulon között), elsánczolt táborban megtelepedett mórok is dúlták Svájcz különböző részeit és így a Svájcziaiak közül sokan azt hihették, hogy a fehér szűrös magyar és a fehér burnuszos arab lovascsapatok egy nemzetből valók. Ez vala oka Ekkehardus bölcs figyelmeztetésének, a mit Hunfalvy Pál, galádúl, annak bizonyítására akart felhasználni, hogy a magyarok nem rokonai a hunoknak és avaroknak. Hunfalvy ezért azt akarja velünk elhitetni, hogy Ekkehardus az „agaren“ nevet a hunokra és az avarokra vonatkoztatá; pedig Ekkehardus ezekről mi említést sem tesz. Ekkehardus az „agarenus“ név alatt mindenütt csakis a fraxinethi mórokat érti. Hunfalvynak, ha a krónikát csakugyan elolvasta, ezt tudnia kelle, és tudnia kelle azt is, hogy soha, semmiféle író, agarenok alatt hunokat vagy avarokat nem értett, hanem mindenkor csak arabokat, a kik e nevöket az (észak-arábiai) Agaren beduin törzstől vették, mely Hagartól, Ábrahám szolgálójától származtatja magát.

Valótlan továbbá Hunfalvynak azon állítása, hogy a hun-magyar rokonságot a Nibelung-ének költője koholta. Ez nem igaz; mert a bizánczi írók ezen rokonságról egyhangúlag tesznek tanúságot, a kik pedig a hunokat és magyarokat személyes érintkezésből ismerték, a kiknek tehát e rokonságról bizonyosan alaposabb tudomásuk volt; mert saját érdekük kívánta, hogy arról biztos tudomást szerezzenek. Maguk a németek (többek közt Faulmann Cult. Gesch. 18. l.) elismerik, hogy a Nibe-

lung-ének Attila hun király idejéből való történeten alapszik; így tehát egészen ellenkezőképpen áll a dolog, mint a hogy Hunfalvy velünk elhíttetni akarná.

A történelem elcsavaróinak néha egyetlenegy szócska is elégséges arra, hogy valamely idézetnek ellenkező értelmet adjanak. Így például a hagyomány azt állítja, hogy a XVII. század végén egy erdélyi falusi iskolában még tanították az ősi rovásírást; egy modern történetíró (?) ellenben azt állítja, hogy — szerinte — a református papok által koholt ezen írást a XVII. század végén az erdélyi iskolákban már tanították, terjesztették.

A modern történetírók az anthropológiát, sőt a természetrajzot is tudják céljaikra, a történelem megczáfolására felhasználni. Szolgálok példákkal.

Dr. Jankó János a Párisban az 1900. évben összeült XII. nemzetközi anthropologiai és régészeti világkongresszusnak, tehát a legilletékesebb testületnek átadta az általa gyűjtött „Magyar típusok“-at. Már e típusok összeválogatásából is kétségtelenül azt látjuk, hogy dr. Jankó János bizonyos célzatossággal járt el; mintha a külfölddel nem is az igazi magyar típust akarta volna megismertetni. A kiadott arc képek ugyanis nagyban és egészben elütnek attól, a mit közfelfogásunk és nemzeti érzületünk „magyar típus“ alatt ismer. Annak, már a magyar közrendű ember szemében is megnyilatkozó nyugodtságnak és önérzetnek azokban az arc képekben még nyomát is hiába keressük. Mintha gonosztévők arc képeit látnók magunk előtt, kiket a rossz lelkiismeret gyötör, a kik nem mernek bátran, nyílt szemmel tekinteni. És ennek az az oka, hogy dr. Jankó János az ő kiválasztott áldozatait a felvételnél szemmel a napnak állítá, hogy arcuk is eltorzuljon és hasonlóbb legyen azokhoz az osztják, votják, vogul, csuvasz és cseremis arc képekhez, a melyeket azok földjéről magával hozott. Valóban pokoli gondolat! — Hermann Ottó e típusokat az ő nem rég megjelent művében (A magyar nép arca és jelmeze.) Jankó János eljárásának megismertetésével szintén közli. Ajánlom különösen a II.—IV. tábla arc képeit a t. olvasó figyelmébe. — Ami a legsajnosabb

a dologban, az az, hogy Jankó János kiadványa szövege szerint magyar és német; kiadatott pedig az állam támogatásával, mint a Magyar Nemzeti Múzeum ethnográfiai osztályának hivatalos írata. Ez a két utóbbi körülmény nagy súlyt kölcsönöz e kiadványnak és ennek rendén az e kiadványban közrebocsátott arczképek ez idő szerint mint hiteles típusok szerepelnek az anthropologiai ismeret körében s több külföldi írónak máris alapul szolgáltak a típusok megbírálásában és összehasonlításában.

A míg dr. Jankó János egyfelől a koponyaméretekkel, a melyeknek kedvéért egy vogul temetőt földült, a vogul és a magyar nép között a faji rokonságot akarja bebizonyítani: más részről könnyelműen szemébe vágja a magyar sovinizmus vádját mindazoknak (leginkább Jókairacélozva), a kik a magyar faj eredetiségében és tisztaságában hisznek. A ki két ily ellentétes nézetet nyilvánít, az nem anthropologus. Ha a magyar nép fattyú nép, a mint Jankó állítja: akkor a magyarnál az ő méreteivel ne keressen faji jelleget, mert fattyú népekben faji jelleg nem maradhatott fenn.

Csak hogy ez nem is úgy van, mint a hogy dr. Jankó János állítja; mert éppen azon körülmény, hogy magyar típus van, bizonyítja azt, hogy a magyar nem keveredett össze más népekkel. A tapasztalás mutatja, hogy a magyarnak beolvasztási képessége nincs és nem lehetett és azért inkább ő olvadt és olvad más népekbe. A magyar e tulajdonságában merőben különbözik a sokkal szívósabb ellenálló képességgel bíró németségtől, a latinságtól, a szlávstól és a törökségtől.

Nálunk a modern anthropologusok száma százakra terjed, a kik, csaknem kivétel nélkül, különös kedvteléssel a magyar faj kevert voltát firtatják; a kik azonban talán a cigányt vagy a zsidót sem tudják a magyartól megkülönböztetni. Azt nagyon jól tudjuk mi is, hogy a keveredés a fő- és a középrendű osztályokban a kereszténység felvétele óta folyik, de a közrendű népnél nem. Közrendű ember sohasem hozott feleséget a külföldről, hanem falújabéli leányt vett feleségnek. Anthropologiai vizsgálódásoknál tehát csakis a közrendű magyar népet szabad

tekintetbe venni, de nem a városi embert is, a mint nagyon sokan teszik. Azért a faji jelleg csak a közrendű embernél ismerhető fel és a kinek hozzá való érzéke van, az fel is ismeri. Kivételeket azonban találunk a fő- és középrendű osztályokban is. Az a néhány ezer ember, a mely beolvadt a közrendű magyarságba, éppen úgy nem változtatott ez utóbbinak faji jellegén, a mint nem változtat tíz csepp víz egy akó boron.

A magyar nemzet elődeinek, a szkytháknak külön-fajúságát már Hippokratesz, a leghíresebb görög ó-kori orvos ismerte vala fel, a midőn azt jegyzé fel rólok: „A szkylha nép eltér a többi emberektől és önnön-magához hasonlít.” Így tehát Hippokrateszt, a kinek már a bacillusokról, az emberi szervezetbe behatolt „idegen anyagok”-ról is volt sejtelve, nemcsak jeles orvosnak, hanem jeles anthropologusnak és ethnologusnak is kell elismernünk.

Kétségesnek tartom különben azt is, hogy dr. Jankó János, a milyen jeles anthropologiai érzéke volt, a koponyaméretekkal meg tudta volna határozni a koponyák származását.

Tudjuk, hogy csak a magyar közrendű nép őrizte meg nyelvét hiven s becsületesen; ha csakugyan keveredett volna, csak némileg is nagyobb arányban, más népekkel, akkor nem őrizhette volna meg nyelvét eredeti, ősi tisztaságában; akkor a magyar nyelvben is találnánk oly rendhagyásokat, a milyen például a németben a bin, ist, sein, gut, besser, a latinban a fero, tuli, latum, a bonus, melior, optimus stb., mely rendhagyások mind csak a népek keveredéséből származtak. A nyelvek ezen tulajdonságáról Heyse ezt írja: „Azon nyelv (így tehát első sorban a magyar) régibb, melyben a ragok legkönnyebben elválaszthatók és a legvilágosabb s legerőteljesebb hangalakkal bírnak.”

A milyen elkülönítve áll tehát a magyar nyelv maga, oly elkülönítve áll maga a magyar nemzet is, jobban mondva annak közrendű osztálya.

Dr. Jankó János meglepő új módszereivel meghatározta a magyar nemzet ősi hazájának fekvését is.

Azt állítá ugyanis, hogy a csuka, a ponty és a harcsa szó ugor eredetű; a magyar nemzet ősi hazájának tehát azon a földön kellett lennie, a melynek vizeiben az eféle halak uszkálnak. Sajnos, hogy e nagyszerű elméletét halomra döntötték a szlávisták, a kik e neveket orosz eredetűeknek reklamálták.

És ez az ember, dr. Jankó János merte felpanaszolni a magyar tudományos élet beteges állapotát. (Uránia 206. l.) és ő akarta a mi, szerinte nemzetiszínű hályoggal borított szemünket megoperálni?! Ha tudná, hogy mennyire nevetik s gunyolják külföldön az olyféle magyar tudományt, a milyen az övé volt!

A „modern“ magyar kutatások ezen és ilyféle eredményeinek zengi dr. Réthy László a következő dicsőítő himnuszt (Ethnographia IX. évf.): „Évtizedről-évtizedre gyors kifejlődésben látjuk azt a nagyszerű átalakulást, melyet a természettudományok, az ismeretek s a kutatás minden ágában létrehozta. A bölcsészeti és történelmi romantika (vajjon?) helyére oknyomozó (?) tudományágak s új methodusok léptek, melyek kiméletlen kézzel szaggatták szét (?) nem egy kedves illúziókat, melyek mint aranyporral behintett fátylak borultak szemünkre, de helyettük az igazság látását nyertük cserébe (vajjon?!). s ma nemzetünk férfikorában nem sajnáljuk többé az illúziók szétfoslását; mert nemcsak érezzük, de öntudatosan tudjuk mérlegelni az igazság értékét (!) s azt a befolyást, melyet a tudományos (?) igazságok megértése és kihasználása fejlődésünk menetére gyakorol.“

„Nemzetünk most megy át egy olyan átalakuláson, melyhez foghatót (fájdalom!) egy korszak sem mutathat fel. A végleges consolidálódás minden téren nagy arányokban bontakozik ki: sohasem volt nagyobb szükség arra, hogy törekvéseink öntudatosak, erőnknek, hivatásunknak, tehetségeinknek megfelelők legyenek, sohasem volt nagyobb szükség arra, hogy elűzzünk szemünk (jobban mondva szemünk) előtt olyan utópiákat, melyek csak hátráltatnak akkor, midőn utánuk sóvárogva sze-

meinket (vagy szemünket) üres csillogásban gyönyörködtetjük s nem látjuk miattuk az élet igazságait, melyek köröskörül vesznek bennünket. Másrésről a kishitűségnek sincsen helye, mert tényleg nincsen is rá ok. Mi, a kik e (magyar néprajzi) társaság körében nemzetünk ethnikumának kutatására vállalkoztunk, büszkén elmondhatjuk, hogy elménket és tollunkat az igazság keresése vezérelte, nem törődve azzal soha, vajjon tetszők vagy nem tetszők az eredmények, melyeket napvilágra hoztunk. Annyival felemelőbb az a tudat, hogy a felmutatott eredmények, mintha nemzetünk szivéből (!) vettük volna ki; mert erőnket bizonyítják, mert igazainknak kölcsönöznek súlyt s bizalommal töltenek el a jövő iránt“ (de bennünket nem).

Réthy Lászlónak e hivalkodó szavaira az illető helyeken fogok felelni; előbb azonban még egy különös jelenségre kell a tisztelt olvasót figyelmeztetnem. Ezen jelenség az, hogy a mi modern kutatóink saját nemzetüktől minden tehetséget, minden önálló gondolatot elvitatnak. Szerintök a magyar nép minden, nála található szépet, jót, akár szellemi tulajdonság az, akár tárgy, más népektől leste el, kölcsönözte és sajátította el. Ebben a tekintetben a mi modern íróink szintén merőben különböznek a világ minden más nemzetének modern írójától, a kik, ellenkezőleg, mindig csak a saját nemzetüknek tulajdonítanak minden szépet, minden jót és okosat.

A mi modern íróink azt állítják, hogy a magyar egy nomád, főleg halászáttal és vadászattal foglalkozó félvad nép volt, a mely e főfoglalkozásainak egyikét, a halászatot is (dr. Jankó János szerint) az ő orosz rabszolgáitól tanulta meg.

Modern íróink szerint a magyar nemzetnek nyelve nem volt; szókincsét, nyelvtani szabályait elkéregette vagy ellopkodta Ázsia és Európa összes népeitől, egyiktől kevesebbet, másiktól többet. Maga a „magyar“ név is idegen, állítólag osztják szó, a „besenyő“ név szláv szó, a „göcsej“ név török szó (a melyet azonban török forrásból vett értesülésem szerint sem az új sem a régi török nyelv nem ismer). Ezek, a nyelvészek fejte-

getései szerint, legalább nem voltak lealacsonyító nevek. A palócok azonban, a kik állítólag a lengyelektől kértek s kaptak is nevet, rosszabbul jártak; a „palóc” név ugyanis, (dr. Pauler Gyula szerint) a lengyel „blasen” szóból származik, a mi buta, együgyű embert jelent. Netek szegény palócok! Miért is kértetek nevet a lengyeltől?

A régi magyar személynevek szerintök szintén idegen eredetűek. Így például G é z a a török „ghazi” (győző), Aladár a török „alaj-dar” (zászlóhordó), Béla a szláv „bjela” kölcsönszóból származik.

A „magyar” modernnek azt hirdetik, hogy a hun-magyar nemzet történelmének kimagasló alakjai legnagyobb-részt kölcsönalakok. Attila majd török, majd tatár, sőt szamojed is; a legújabb Hirth-féle kutatások eredménye szerint azonban khinai; Árpád török, Hunyady János, Mátyás fiával együtt, jött-ment oláhok, Kossuth Lajos tót, Petőfi rácz stb.

Ha ellenben nagyjainkat nem tukmálhatják más népre, akkor gyalázzák és kisebbitik őket. Így például II. Rákóczi Ferencz, az ideális fejedelem, sokak szerint, nagyravágyó, nagyratörekvő közönséges ember, a ki nem szabadságharczot vívott, hanem forradalmi seregével s francia pénzzel csak saját egyéni hiúság sugalta vágyait akará elérni; Mikes Kelemen, a modernnek szerint, inkább közönséges himpellér, mint igaz, jó hazafi volt.

A magyarnak (dr. Jankó János szerint) nem volt háza, a mi nagyon természetes is, miután azt állítják, hogy hazája sem volt, lévén a magyar „nomád”, a ki egész Ázsiát, a khinai faltól kezdve egész Európa határáig és az északi sark jegéig tetszése szerint bebarangolta, a mely kedvtelésében senki útját nem állá, sőt ellenkezőleg minden ott lakó más nemzet örült, ha terjedelmes legelőinek füvét a magyarnak ménesei és csordái legelték le. A magyar parasztház (ugyancsak dr. Jankó szerint) „ober-deutsch” (= felső-német) eredetű, mely szónak helyesebben talán nord-deutsch-nak vagy hoch-deutsch-nak kellene lenni?

A magyarnak ipara abszolúte nem volt és így nem csodálkozhatunk azon, hogy ruhája, de így bolhája sem volt. A szűrrel, nagylelkűségből, a lengyel nép ajándékozta meg, bolhával pedig, csupa kajánságból a muszka; bolha oroszul bloha.

A magyar lovagolni nem tudott; erre megtanították török uralkodói, Attila és Árpád rittmájszter urak.

Ezek után közölünk ki merné állítani, hogy a magyar a szépművészettel is foglalkozott valaha? Azok a gyönyörű hímzések a magyar szűrön és egyéb ruhaneműeken — azt állítják a modernnek — nem magyar, hanem részben ó-német, részben szláv eredetűek; a magyar pásztorok gyönyörű faragványai szintén szláv eredetűek.

A magyarnak zenéje nincs és nem volt; a mit annak ismerünk, az szláv behatás alatt keletkezett cigányzene.

Irodalma szintén nem volt a magyarnak, mert hiszen írása sem volt. Azok a betűk, melyeket néhány „magyar sovínista“ ősi magyar betűknek hirdet, azok a XVII. század református magyar papjainak koholmányai, a régi emlékeken látható ilyféle betűjelek pedig, ha nem goth betűk, hát akkor „kuriózumok.“ (Ez is tudományos meghatározás ??)

Mind ama szép rege és mese, a melyeket a magyar nép tud, német eredetű. A magyar ősidőkről és azoknak vitézeiről, a régi hazáról, a csodaszarvasról, a sárkányokról, a táltos lóról szóló mesék mind mind német származásúak.

A magyar nép még saját történetét sem ismerte; hogy azonban valamit mégis tudjon s felmutathasson, ez az állítólag oly buta magyar nép szorgalmasan olvasta a német Nibelung-éneket és ebből megalkotta magának az ő ősi történelmét és a nagy Attilával való atyafiságot.

Egy szóval tehát, a magyar nép által szépen s jó izléssel alkotott minden tárgy, minden nemes és fenkölt tulajdonság és jó szokás, a mely nála található, nem magyar, hanem idegen eredetű. Ezt hirdetik modern íróink lépten-nyomon. Megvitatlan maradt csupán azon kérdés, hogy vajjon melyik néptől leste el a gyalogjárás tudását, kitől tanult meg enni-inni, kitől feküdni, állani,

aludni és hogy mely néptől és hol tulajdonította el az ősi alkotmányát, a deszpóták uralma alatt nyögött ázsiai népek, vagy a szolgaság legalsó fokán sínlődött európai népek melyikétől.

Ily meggyőződéssel és a modern rendszernek megfelelően működött dr. Schwicker Frigyes, a magyar föld szülötte magyar tanár is, midőn egyik művében (*Die Deutschen in Ungarn*, 59. lap) a fent előadottakra nézve ezt írja: „Jellemző körülmény ugyanis, a melyre dr. Pauler Gyula magyar történetíró legújabbán rámutatott, hogy a magyar nép, nagyon is kidomborodó nemzeti egyedisége ellenére önnönmagából soha egyetlenegy sajátzerű nemzeti intézményt nem teremtett (az ősrégi, több ezeréves magyar alkotmányra czélozva e szavaival), még oly mértékben sem, mint a milyenben az a szláv és germán népeknél megtörtént.“ —

Igazán megmagyarázhatatlan az a jelenség, hogy nálunk leginkább olyanok, a kik földi javakkal bőven megáldva, dúsan jövedelmező hivatalos állásban vannak és sok esetben meg nem érdemelt tekintélynek is örvedenek, éppen azok piszkolják s gyalázzák a nemzetet: míg ellenben a szegény, jóformán csak terhes kötelességeket, jogokat azonban alig ismerő közrendű nép a legnagyobb ragaszkodással viseltetik nemzete s hazája iránt, a melynek ő volt mindenha a fentartója.

Tisztelt modern magyar tudós Urak! Valamint nem hiszünk Önök azon történeti fejtegetéseiknek és elméleteiknek helyességében, melyek a régiek adataival homlok-egyenest ellenkeznek: úgy nem hiszünk abban sem, a mit Önök a magyar nemzet egykori, állítólagos műveltségéről, gyámoltalanságáról s vad voltáról mondanak és írnak: nem hiszszük, hogy oly buta nép, mint a minőnek Önök a régi magyart festik, egyáltalában volt volna valaha a föld kerekiségén: nem hiszszük, hogy az Önök által oly annyira értelmetlennek s tudatlannak hirdetett ó- és középkori magyar egyszerre csak Európa egyik legértelmesebb nemzetévé fejlődhetett volna, nem, még a legbölcsebb vezetés mellett sem. Nem hiszszük továbbá az Önök állításait azért sem, mert az ó-kori görög s

római, valamint a közép-kori írók éppen annak ellenkezőjéről tudósítanak bennünket, mint a mit Önök hirdetnek; már pedig azoknak a tanúságtétele azért is hitelesebb mint az Önöké, mert személyesen érintkeztek a szkythákkal, illetve azok utódaival, a magyar törzsekkel.

Nagyon tévedett az Önök egykori vezére, Hunfalvy Pál, a midőn azt hirdeté, hogy a „görögök voltak a tudományok első kezdői.“ (Utaz. a Balttenger vidékén. I. 331. lap). Ez valótlan dolog; mert az ó-kori műveltség első szikrája nem a görögök fejéből pattant ki és sugárzott át a többi népekre, hanem éppen ők voltak azok, a kik igen sokat a szkytháktól kölcsönöztek, a mit azután jellemüknek s nézeteiknek megfelelőleg átgyúrtak és az ő saját értelmiségükkel s jó ízlésükkel finomítottak, gyarapítottak. A görög írók maguk hirdetik és ismerik be mindezt. Ők és az etruszok (a kik különben egy a keletről szakadt lovas nép voltak) ajándékozták meg e műveltséggel az itáliai sok apró népecskét, a melyek mint római nép megalakulván, azt a műveltséget tovább terjeszték egész Európában.

A német sovínisták nagy hangon azt hirdetik, hogy ők hoztak a magyarnak kultúrát s hogy ma is ők a magyarországi kultúra főntartói. De ez szintén valótlanság; mert a magyar nemzet már mint kész nemzet érkezett ide az új hazába és sok tekintetben műveltebb volt itt talált szomszédainál. Így például a csillagászatban határozottan több és alaposabb volt a tudásuk, mint bármely más európai népnek.

Igaz, hogy a magyar nemzet a keresztény hit felvételével több oly fogalmat sajátított el, melyeket eddig nem ismert; de ezeket nem a németektől kapta, a kikkel csak harczban érintkezett, hanem kapta a görög, később a latin hittérítőktől és így a görög-latin klassziczizmusból és a keresztény szellem egybeolvadásából. Mert bekövetkezett vala már ez előtt a korszak előtt azon időpont, a midőn Keleten bizonyos pangás és maradiság állott be; ekkor azután az az áram, a mely előbb Keletről Nyugotra folyt, visszafolyt Keletre. Ez a természet rende és örök törvénye: a felhőkből szakadó eső később

ismét párává és felhővé változik; porból lett az ember, azzá lesz ismét.

És az akkor szerzett sok szép s hasznos dologgal sok átkosat is kaptunk. Az addig szabad és egyenlő jogú tagokból álló magyar nemzet Szt. István király által, nyugoti, európai szokás szerint, két részre osztott; egy része lett az úr, másika a szolga, a jobbágy. Az újabb idők szerzeményei pedig: az istentelenség és a rossz erkölcsök, a szivtelen, még precízebb megkülönböztetés ember és ember között, hamisított árúczikkek, hamisított étel és ital, hamis gyémánt, talmi-arany, papiros fából, fából vas karika, az anarchizmus, dynamit és — modern irodalom. Ezek bizony nem oly szerzemények, a melyekkel dicsekedhetünk.

Ösiségben a magyar nép soha sem a görögöktől, sem a rómaiaktól, sem a némettől vagy az oroszról nem vett át semmit; mert állhatatosan megmaradt vala ősi intézményei mellett és így megfordítva inkább mások tanulhattak tőle, a mint tanultak is. Jerney János, Wolf György és Herman Ottó erős szívvvel és hatalmas tudással tárgyalták e dolgot s állításaikat be is bizonyították.

A keleti czivilizáció legutolsó behatása Európában megszűnt a spanyolországi mórok kiűzésével.

Egy elmés német író a modern írókat a tudomány anarchistáinak nevezi. („Die heutigen „Modernen“ sind die Anarchisten der Literatur und Kunst“). Nekünk „nem tetsző“ sem az egyiknek sem a másiknak a rombolása. A mint védekezünk az anarchizmus ellen, melynek semmiféle üdvös célja nincs: úgy védekeznünk kell a modernnek rombolása ellen is.

Én nem Péterről, nem Pálról beszélek; hanem beszélek arról a szellemről, mely rombol, arról az érzületről, mely pusztít.

A modern kritika, vagyis helyesebben a történelem elferdítése, a külföldön szülemlett, nem más okból, mint abból, hogy a kritikusok a régi források tudósításait elcsűrve-elcsavarva, saját nemzetük östörténelmét minél előnyösebb, egykori vagy mostani ellenségeikét pedig minél undokabb színben tüntessék fel. Ezek a kritikusok,

ha a magyarról van szó, vak indulatossággal rontanak minden történelmi kútfő ellen, a mely őket a gyalázásban gátolja. Ilyenek Schlözer, Büdinger, Neumann, Müller, többé-kevésbé Kassel, Roesler s mások. Ilyenek után, a kik czéltudatosan a nem helyes irányt követik, indulnak a mieink; indulnak ezek után, a kik lelkük mélyéből gyűlölnék mindent, a mi magyar és a kik éppenséggel nem ismerik a magyar nép jellemét, nyelvét s belső történetét. Igen, ezt a módszert követik a mieink is, fenn magasztalván mindazt, a mi idegen, gyaláztván vagy kisebbitvén mindazt, a mi magyar és nagyrészt csak azt hangoztatják vissza, a mit a külföldiek mondanak; mintha nem akarnának vagy nem mernének a külföldi íróknak sokszor a botornál is botorabb feltevéseikkel és az azokból levont téves következtetéseikkel ellenkezésbe helyezkedni. És ezt cselekszik olyanok is, a kik, alighogy az iskolaport lerázták a lábukról, máris hozzáfognak az íráshoz és az oktatáshoz, ők, a kiknek maguknak még sokat, nagyon sokat kellene tanulniok, tapasztalniok. Irtóznak a régi kútforrások tanulmányozásától, a mihez idő, nagyon sok idő kell, a mit a gőz és a villamosság századában nem szánhatnak rá, mert korán akarnak állást, előmenetelt és hirnevet. Ez utóbbit ugyan, olcsó áron, megszerzik maguknak, elhalmozván egymást kölcsönösen a legmagasztalóbb dicséretekkel és czimekkel; ajkukról, tollukból csak úgy özönlének a „jeles, a kitünő, a fiatal tudós, szakférfi, szakismeret, szaktudomány“ üres frázisai.

A modernek által az őskor rajzolásában oly sűrűn elkövetett tévedések és alaptalan önkényes állítások nagyrészt onnan is származnak, hogy a forrásokat különösen az egykorú bizáncziakat nem az eredetiben, hanem franczia, de legtöbbször német könyvek elferdített idézeteiből tanulmányozták; mert ha ez nem így volna: akkor nem állíthatnák azt, hogy az avar török, a besenyő szláv, a hun mongol, a magyar török nép volt. Irataik telvék valótlanságokkal és az őskor oly eseteinek elmagyarázásával és elhitetésével, a mikről a régiek semmit sem tudtak és mondani nem akartak.

Míg a modernek egyfelől a görög s római írók

őstörténeti forrásait a mesék országába utasítják, addig másfelől a hypothezisek önkényes gyártásával és az ezekből kényők és kedvök szerint levont következtetésekkel a legmerészebb játékot űzik a történeti igazság rovására. Ők írnak az ősi magyarságról, holott a korunkbéli magyarságot sem ismerik, legalább nem úgy, a mint kellene. Szegény magyar népüknek bármely más nép által is irigyelhető jeles tulajdonságait nem ismerve, tagadva vagy elhallgatva, mindig csak a „műveltebb“ más népekről szólnak.

Modern íróink legnagyobb részének nincs históriai érzéke, a mi a legszélesebbkörű olvasottságon kívül a főkéllék; nincs bennök nemzeti lélek, mert ereikben nem csörgedezik az az üde vér, a mely nélkül a teremő erő elernyed. Ezért nincs siker, nincs haladás. Az ideálizmus nem háborítja őket; azért nincs bennök lelkesedés, mely minden nagy vállalkozáshoz szükséges és nem szállja meg őket az az ihlettség, mely nélkül helyeset alkotni nem lehet. Hiányzik bennök a fenköltebb gondolkodás, a nagyobb *largeur d'esprit*; azért működésük meddő, élettelen, sivár és únalmas. Elzárkóznak és elmélyednek a szövegek aprózó tanulmányozásába; az abstraktnak előnyt adnak a konkrét, a csavartnak az egyenessel és az összetettnek az egyszerűvel szemben. Mint igazi réalistáknak szűk s korlátolt a látóköriük, a miért is nem tudnak magasabb, összefoglaló szempontra helyezkedni.

És csodálatos, hogy éppen ők, a megcsontosodott réalisták, a kik minden tanúvallomást, a mely embertől ered, költöttek hisznek, éppen ők költenek s mesélnek legtöbbet.

Jól mondja Bodnár Zsigmond (A jog keletkezése. 17. lap): „Bármerre tekintsünk, igazán megdöbentő a réalista ember korlátoltsága. Nem csoda, mert míg az ideálizmus alatt legszélesebb lesz látóköriünk, a három eszme: a szép, jó és igaz egységének lazulásával mindjobban szűkül az emberi ész látóköre, úgy, hogy a végén az individualizmus napjaiban csak önmagát s övéit látja. A politikában, a jogi, erkölcsi, művészeti, irodalmi, sőt a mystikus vallásos életben is éppen úgy,

mint a kereskedelmi és gazdasági téren mindenütt összébb szorúl látóköriink. Többé-kevésbé individuálisták leszünk. A bölcsész, a történész, a jogász, az aesthetikus mai korlátoltságáról csak annak lehet igazán fogalma, a kinek van egy kis összefoglaló tehetsége s kezébe veszi a 40—80 évek előtti műveket és összehasonlítja a mai gondolkodók, történetírók, jogászok műveivel. Egy Spencer Herbert szűklátása minden határt felülmúl. Pedig rengeteg adattal támogatja azt a szétmálló tudást, melynek szertelenül reális fogalma van az ember erkölcsi életéről. A jó Taine bámulatos szorgalommal hordta össze a végtelen sok anyagot, melylyel a régi és az új Franciaország igazi képét akarta megírni, de a szerző elméjének szűk látóköre miatt lehetetlen volt érthető képet rajzolnia. Szilágyi Sándor vezetése alatt egy csomó történész hazánk történetének megírásával foglalkozik; de ha nagyjából is tekintünk beléjük, meg kell döbbennünk a szerzők szűk látókörétől, korlátoltságától s mindjárt arra gondolunk, hogy szívesebben olvasunk Horváth Mihályból száz lapot, mint ezekből tizet.“ —

„Ki minek nem mestere, hóhéra az annak.“ Így szól egy közmondásunk és így cselekednek igazán a modernek. Lerombolják, pusztítják régi emlékeinket és a multba vetett hitünket; gyanúsítják s gyalázzák történelmünk kútforrásait; fattyú-fajnak hirdetik a magyart, butának állítják, hogy megútálja önnönmagát. A kinek hitét nem tudják megingatni, azt sovínistának mondják, a kinek szemét nemzetiszínű hályog vagy aranyporral behintett fátyol borítja.

És megcselekszik ezt abban az időben, a midőn mások nekünk az oly idegenszerűen hangzó, eddig nem hallott tanokat hirdetik, hogy „nincs Isten“, „kicsinyes fogalmak haza és nemzet“, hogy a „magyar történetet ki kell irtani, mert szelídített kulturbestiákat nevel.“ Ezt hirdetik minálunk és pedig ugyanabban az időben, a midőn Németországban Mommsen, a nagy történettudós, a történettanítás s történetírás szükséges voltát hirdeti; midőn a német nemzet zseniális imperatora népét a germán tör-

ténelem, a germán hősrege terjesztésére buzdítja és a nála járt tudós tanároknak parancsoló hangon oda mondá: „Ne görög tudósokat neveljenek, hanem teuton ifjakat.“ — Abban az időben hirdetik nálunk az új, veszedelmes tanokat, midőn az oláh tudósok népüknek azt mesélik, hogy ők a világhódító rómaiaknak valódi utódaik és hogy az egykori Dáctiát bitorló magyar csak jött-ment; midőn mások a Bibliát (de nem Jézus szelid tanait) tüzzel vassal hirdetik, a melyben nemcsak háborúkról, hanem emberáldozatokról is van szó, több helyen.

Nálunk mindennek ellenkezője tapasztalható; a modernekben, kik a mai helyzet urai, nem fedezünk fel egyetlenegy fenkölt érzelmet, egyetlenegy nagy eszmét, a mely távoli, de fenkölt czélokért küzdene. A milyen csodálatos. oly igaz, hogy a magyar modernnek minden hazai felbuzdulásnak ellene vannak, ők, a kik a magyar nemzet kenyerén élnek. Ellene törnek minden nemzeti mozgalomnak, minden hazafias buzgolkodásnak és leginkább az ellen, a ki annak okozója. Avagy tagadhatják-e, hogy Tar Mihály irányában ellenséges indulattal viseltettek, még mielőtt tudták volna, miben áll rovásírásának ügye? S nem gyanúsítottak-e egy köztisztületben álló, puritán jellemű férfiút, boldogult Király Pál tanárt, hogy ő Tar Mihályt „kitanította“? S nem támadták-e meg boldogult Fadrusz Jánost a gúny és a harag minden fegyverével azért, mert a magyar rovásírást az etruszk írással rokonnak lenni állítá (a miben teljesen igaza is volt)?

Ugyanezen érthetetlen haragot és gyűlöletet találjuk a szumir kutatások iránt. Hunfalvy Pál a francia Lenormant ama figyelmeztetésére, hogy a szumir-akkad nyelv szókincsének és alakjának egy része teljesen egyezik a magyar nyelvével, egyszerűen a struczmadár politikáját követte. Most pedig egy Ferenczy Gyula, Czóbel István, Somogyi Ede lelkes működése kelt visszatetszést, a kik az angol, francia és német szumirológok műveit tanulmányozván, azokat velünk megismertetik. E férfiak fáradtságos és derék munkálkodását ismét a „szakférfi“ és „nem szakférfi“ üres frázisok hangoztatásával akarják elűtni.

De hogy is nevezhetik magukat s z a k f é r f i a k -nak azok a czéhbeliek, a kik a szumirológiához eddig még csak hozzá sem szóltak; és ki az a c z é h b e l i, ugynevezett „szakférfi“, a ki Tar Mihály rovástudásának felbukkanása előtt behatóan foglalkozott volna az ősi magyar írás dolgával? — Én nem ismerek senkit. Magyar modern tudós egyáltalában még nem volt úttörő a helyes irányban; a műkedvelők megelőzik őket.

Moderneink bámulatosan sokat írnak. Alig hogy tanulmányutukból visszatérnek, kevés pár hét vagy hónap után már megjelennek a kötetekre terjedő művek a szerzett tapasztalatokról. Vajjon mikor rendezték, mikor állították össze a gyűjtött anyagot, mikor erre idejük sem volt? Nyilvánvaló, hogy ezt már elutazásuk előtt kompitálták vala és csak hazatérésük után bővítették, változtattak rajta némileg.

A hány új értekezéssel, a hány új művel boldogitanak bennünket: ugyanannyi új, egymásnak ellenmondó elméletet nyerünk.

Ezzel az ő tudományosságukkal most már a külföldre is ellátogatnak németül írott könyveikkel! Oh, ha tudnák, hogy erről a magyar tudományosságról mint vélekednek az illetékes körök Ausztriában, Németországban, Olasz- és Oroszországban! Pirúlva kelle meghallgatnom az ő rosz véleményüket, melyet megczáfolni nem tudtam; mert helyesnek és igaznak találtam azt magam is. Kinevetik őket s készületlenségüket, a melylyel „tanulmányutaik“-on a külföldön beköszöntenek.

És olyan ember, mint dr. Jankó János, merte felpanaszolni a magyar tudomány beteges voltát, a kinek tudományát nevetik, csúfolják? A ki türelmetleneknek nevezett bennünket azért, hogy az ő és mások kétes értékű nyelvészeti kutatásaiknak végeredményét nem akarjuk bevárni? Az ő kutatásaik eredményeit várjuk meg, a kik maguk a magyar tudományt ily módon kompromitálják? Tőlük várjuk a magyar nemzet múltjának történetét?! Soha, soha!

Mi az ő tudákos okoskodásaikat eredményeknek nem fogadjuk el és ezek kedvéért történelmünkről nem

mondunk le; legyen bár aranyporral behintett fátyol vagy diszes dudva. Inkább legyen aranypor, mint közönséges homok, melyet szemünkbe szórnak; inkább maradjon meg, ha csakugyan van, a dudva is, mintsem hogy a dudvával együtt az ezeréves tölgyfát is kiirtsák, melyet e jeles botanikusok úgysem tudnak egymástól megkülönböztetni. A mi hitünk az ő tudományukban megrendült, alapján megrendült.

Nekünk, történelmünk dolgában, senki jobbat és megbízhatóbbat nem nyújthat, mint történelmünk régi írói; azért ragaszkodjunk hozzájuk mi is, mint ragaszkodnak hozzájuk más nemzetek. Ne higyjünk a modern írók minden történeti hagyományt tagadó állításaiknak; mert puszta tagadással a világon még semmit sem bizonyítottak, s „mert“, mint Flammarion mondja, „mindent tagadni merő képtelenség volna, hacsak az ember vissza nem utasít minden tanúvallomást, a mi embertől ered.“ Szivleljük meg Humboldt Sándor azon figyelmeztetését, hogy „a rövidlátó skepticizmus, mely elutasítja a tényeket a nélkül, hogy megvizsgálná azokat, bizonyos tekintetben még kárhozatosabb, mint az oktalan hiszékenység“; és nem-e önnönmagunk tapasztaljuk, hogy éppen a legkétkedőbb elmék esnek áldozatul a legvakmerőbb hazugságoknak és éppen ők vallják a legóriásibb oktalanságokat?

Higye el a tisztelt olvasó, hogy nem a mi szemünket borítja hályog, hanem azokét, a kik ezt mirőlunk állítják, rólunk, a kik nem vagyunk hiveik.

Azért az ő tudományuk nekünk „nem tetsző“ és nem is kell; nekünk az oly eredmények, az oly szellem, mely rombol, az oly érziület, mely pusztít, nem kellenek.

Mi történelmünk útmutatóinak nyomán akarunk haladni, a kik, százszor meg százszor ismétlem, hitelesebbek, mint a modern írók bármely okoskodása; mert nekünk nem ez kell, bármily elmés legyen is, hanem kellenek hiteles bizonyító adatok s megdönthetetlen érvek. Igaza volt Pauler Gyulának akkor, midőn azt mondá: „Egy bizonyos adat többet ér, mint száz bármily éles elméjű kombináció.“

A modernnek működése volna az a fennen hirdetett „igazságlátás“, a mit cserébe kapnánk östörténelmünkért? E működésüket nevezik ők igazságkeresésnek?! — Jean Jacques Rousseau is kereste az igazságot; de eszközei és munkálkodása, tehát eredménye is mások voltak. A mi modern íróinknak „igazságkeresése“ nem olyan, a milyen Rousseaué; a mieinké csak tudákos kapkodás, a sötétségben való tapogatódzás és a tájékozatlanságban való szánlamas, kínos vergődés.

És ezzel a vergődésükkel akarják pótolni a magyar nemzet több ezeréves történelmét?! Csak nem hiszik, hogy mi az ő okoskodásaikat komolyan vesszük?

Ne higye valaki, hogy az általam felsorolt nagy bajok csak az én képzeletemben vannak meg, vagy hogy én igazságtalanul támadom meg azt az új rendszert, a melyet modern íróink követnek és a mely a magyar östörténetírás elposványodását okozta.

Hogy van ok a felháborodásra, mi sem bizonyítja jobban, mint azon általános részvétlenség és közönbőség működésükkel szemben, a mely részvétlenség miatt a lapok nem egyszer fakadtak keserves panaszra. Nem így volt ez Horváth Mihály, Szabó Károly idejében, az ő működésükkel szemben.

Hogy hibának kell lenni az östörténetírás rendszerében, azt legjobban bizonyítja továbbá amaz eltagadhatatlan igazság, hogy egy sereg úgynevezett dilettáns, műkedvelő, foglalkozik vele, a kiknek a modern rendszer nem tetszik; mert a saját szorgalmuk által szerzett tapasztalataik révén jutottak arra a meggyőződésre, hogy az új rendszer helytelen.

Avagy talán azt hiszik a modernek, hogy a nagy közönségnek abszolúte semmi érzéke, semmi ítélőtehetsége nincs, s hogy az ő működésük értékét vagy értéktelenségét nem tudja megbirálni? Ha ezt hiszik: nagyon csalódnak; mert akkor a magyar közönséget nem ismerik s nem tudják azt, hogy az öntudatlanul is, szinte ösztönszerűleg, szíve szerint, helyesen tud ítélni; a mely közönség anyagi áldozatoktól sem riad vissza, midőn a haza és a nemzet javáról és jótékonyaságról van szó.

A sok áldozat közül ime csak néhány: a Nemzeti Színház építése, 1848-49-ben a „Haza Oltára“-ra lerakott kincsek, elhunyt magyar írók hátramaradt családjának bőkezű megajándékozása, Csángó-telepítés, az Emke, az Fmke és az Országos Magyar Iskolaegyesület alapítása stb., stb., stb.

Hogy hiba van az őstörténetírás körül, arról meggyőződhetünk továbbá, ha a tudományok többi ágai közt széjjel tekintünk. Miért nem tapasztalunk bizalmatlanságot például a természettudományi magyar irodalom iránt? Azért nem, mert ott nincs baj; mert az ott működő férfiak bölcs vezetése kizár minden beavatkozást. Ugyanigy állunk a jog- és államtudományi, a bölcsészeti, a matematikai kar működésével. Sehol sincs baj; mindenütt virulást, haladást látunk, miért? Mert mindegyik a maga természetes, rendes medrében halad; halad oly biztossággal és oly örvendetesen, hogy még a külföld sem tagadja meg tőlük elismerését. Neveik örökké fognak ragyogni irodalmunkban és művelődési történetünkben. Hogy csak egyetlenegy példát hozzak fel: nem megtisztelő volt-e az az eset, hogy a csehországi Teplitz városának közönsége, midőn (nem is oly régen) az ottani meleg források egyszerre elapadtak, Európa összes geologusainak mellőzésével öreg Zsigmondyhoz fordult tanácsért, vigasztalásért; ő ezt megis adta: „várjanak“, azt felelé, „míg a duxi kőszénbányák megtelendettek vízzel: akkor Teplitz forrásaiból a víz újra előkerül.“ Úgy is történt.

De, történelemről lévén szó, kérdem, ki mert volna vagy ki merne felzúdulni gróf Teleki József működése ellen, a ki a Hunyadiak korszakát írta meg, vagy Thaly Kálmán működése ellen, a ki a Thököly és Rákóczi dicső korszakát írta meg? Úgy-e bár senki?

Tehát csupán csak a tapasztalt tájékozatlanság és a sötétségben való kapkodás tett bennünket bizalmatlannokká a magyar őstörténetírás mostani állapota iránt. —

A modernek azt állítják, hogy ők az igazságot keresik. Mi is azt keressük, de nem a levegőben és a vízben, hanem azokon a nyomokon, melyek a régi, szintén igazságkereső férfiktól fenmaradtak.

Őstörténelmünknek ugyanis vannak megbízható kútforrásai. Ezek a régi görög, azután a római, a byzáczi, az örmény és egyes arab írók, a kik a hun-magyar népet ismerték, mert közte jártak csakis azért, hogy megismerjék; a kik ennél fogva minden bizonynyal jobban voltak tájékozva mindenről, mint a mi modern íróink, ha mindjárt Hunfalvy Pál is. Vannak továbbá nemzeti krónikáink is és történeti alapon senki sem lehet feljogosítva arra, hogy krónikásaink történeti levezetését mesének mondja. Anonymus is, Kézai is, a Székely Krónika szerkesztői is eltűnt régi kéziratok és feledésbe oszlott hagyományok alapján írták meg a maguk történetét. Van nemzeti hagyományunk, melynek igaz voltáról a történelem tanúskodik.

Azt állítják némelyek, hogy a történelem ingadozó. Ha ez alatt csak a modern írók történelmeit értik: akkor teljesen igazuk van; mert a hány köztük az író, ugyanannyi a vélemény. De kétségbe vonom, sőt tagadom, hogy régi kútforrásaink bármiben is ingadoznának. Sehol, a fődolgokban, ellenmondás nem állapítható meg; legfelebb a részletekben vannak (de nagyon gyéren) itt-ott némi eltérések, a mi tehát mellékes. E kétes eseteknek a felderítése képezi éppen az oknyomozó történetírás feladatát, a mihez azonban nem mindenki ért; mert ehhez múlhatatlanul szükséges kellék a históriai finom érzék.

Nagyon jól tudjuk mi is, hogy a történet szövésébe sokszor hatalmi érdekek és alantjáró lelkiület is játszott és játszik belé; azaz, hogy vannak eredeti hamisítások is. De az ily hamisításoknak ellenmondanak ám más kútforrások, a melyek a kutatót az egymásnak ellenmondó állítások megvizsgálására készítetik; és higgyék el, hogy a históriai érzékkel bíró történetkutató a homályt szét tudja oszlatni és az igazságot, vagy legalább is a valószínűséget ki tudja deríteni.

De éppen a magyar nemzet őstörténetének kútforrásaiban nem találunk oly dolgokat, a melyek kétséget támaszthatnának bennünk; ritka összhangzásban találjuk a görög, római és örmény írók értesítéseit. Erre a körül-

ményre vonatkozólag nagyon helyesen jegyzi meg Hammer József, hogy „a régi íróknak szemtanúk által bizonyított illetén egybehangzása az igazságnak legértékesebb bizonyítéka“ (Gesch. d. Osm. R. II. 597.). Mivel pedig a későbbkori kritikusnak nincs joga, hogy a régi, szemtanúk által leírt eseményeket kétségbe vonja, egészen helyesnek kell elismernünk Curtiusnak önvallomását, a mit az általa követett módszerről ír: „Equidem plura transscribo, quam credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quae accepi.“ (Én részemről többet írok le, mint a mennyit hiszek. Mert sem bizonyítani nem merem azt, a miben kételkedem, sem el nem vonhatok valamit abból, a mit elfogadék.) Ime ezek egy tudós, de szerény s méltányos embernek kövételre méltó szavai.

De akárhogy állana is a dolog, akárhány kétségünk lehetne is a régi írók tudósításainak hitelességében, a mint azonban nincsenek, mégsem mondanánk le rólok; mert egyedül csak ők vezethetnek bennünket az ősidők kódében és senki más.

Östörténelmünk forrásai világosan, határozottan, ingadozás nélkül azt vallják, hogy a magyar nemzet a szkytha nemzettől származik. Azt vallják továbbá, hogy a magyar, úgy mint a szkytha nemzet, két nagy csoportból állott: a fekete csoportból (a melyet már Herodotusz a *melanchlänek*“ vagyis a „*fekete zekések*“ neve alatt ismeret), melynek népe később mint „*fekete hun*“ szerepelt, és a fehér csoportból (Herodotusz, Strabó és mások szerint a „*tulajdonképpen*“ szkythák), mely Árpád alatt lépett fel Európában. E két főcsoport mindegyike ismét hét-hét törzsből és minden egyes törzs ismét többkevesebb nemzetségből, ágból állott, a melyeket az ó-korban „*nép*ek“-nek (*ethnos, populus*), később (a latin „*genus*“, „*tribus, ramus*“ szóval) „*nemzet-ségek*“-nek neveztek; a mely elnevezés alatt némely jelenkori, modern írók, tévesen, nemesi családokat értenek; holott tudhatnák, hogy a magyarnak nemesi osztálya egész a kereszténység felvételéig nem volt, minthogy minden magyar ember, a nemzetségfőtől vagyis a had-

nagytól kezdve le az utolsó közvitézig a nemzetnek egyenlő jogú tagja vala. Ez a vérségi szerkezet volt a magyar alkotmány sarkköve mindenha, a mely a nemzetség minden egyes tagjának a szabadságot és egyenlőséget biztosítja, ellenben egyeseknek az autokrácia felé törekvő hajlandóságát a kellő korlátok közé szorítja.

Alig találunk régi, azonkori történetírókat, a ki e származásról és e vérségi szerkezetről említést ne tenne; de nem találunk egyetlenegyét, a ki annak ellenmondana. Azért nem fogadjuk el Borovszky Samúnak azon állítását, hogy a történelem a hun-magyar rokonságnak inkább ellene szól, mint mellette, valamint nem fogadjuk el Thury József azon állítását, hogy a magyar nemzet a történelemnek összes tanúsága szerint egyik török nép volt.

Mindegyik törzsnek, mindegyik nemzetségnek, külön-külön, megvolt a maga neve; a melyek, mint a történelemből tudjuk, időnként változtak. Magát az összes nemzetet is a Közép-korban több néven említik: fekete és fehér hun, nyugoti és keletitürk, végre pedig magyar néven. Csakis így történhetett, hogy egy és ugyanazt a törzset vagy nemzetséget más-más néven is említik a történetírók és a krónikások, a mi azonban nem volt tévedés; mert például a Kabar nemzetség joggal nevezhető magát Kazár-nak is, mert azok törzséből való volt, nevezhető magát Hun-nak is, mert azok nemzetéből való volt. Csakis ily módon keletkezhetett az „Álavar“ (pseudo-abaresz) név is. Ha tudniillik Baján táborában akár az összes fekete törzsek és nemzetségek, tehát az egész fekete nemzet együtt voltak, de abból csak az egyetlenegy Avar nevű nemzetség hiányzott: akkor a byzáncziak, de csakis ők az ő felfogásuk szerint, joggal azt mondhaták, hogy Baján serege csak bitorolja az Avar nevet, hogy tehát álavarok.

Mindezeket a dolgokat a régi írók nagyon jól tudták vala és azért használták is egy és ugyanazon népre, egy és ugyanazon nemzettöredékre hol az egyik, hol a másik nevet. Nagyon oktanul cselekszik tehát az, a ki az ó- és a középkori magyart csak a Magyar név alatt keresi.

Azon körülményt, hogy a régiek sokszor más-más neven említik egy és ugyanazon népet, helyesebben mondva törzset, nemzetséget, azt sok újkori kritikus, élükön a derék Schlözer „khaosz“-nak, íróársait pedig, a kik a régiek nyoma után indultak, tudatlanoknak nevezé. A fenti történeti igazságokkal szemben a semmiséggig törpülnek Schlözernek, a magyarság e legelfogultabb gyűlöljének a következő szavai: „Unsere Schriftsteller irren gröblich, wenn sie die Ungern, die nun mit Slaven vermischt wohnen und sich selbst Magyar nennen, einen fremden Namen geben, und ihnen alles zuschreiben, was von Hunnen und Ungern geschrieben steht. Denn diese Madscharen haben nichts gemein weder mit den alten Hunnen, noch mit den Türken, die zu Constantins Zeiten in Pannonien wohnten.“ (Magyarul: Nagyon tévednek íróink, ha az „Unger“-eknek, a kik jelenleg a szlávokkal vegyesen laknak s magukat „magyarok“-nak nevezik, idegen nevet adnak s nekik tulajdonítanak mindent, a mit (a régiek) a hunokról és Ungerekről írtak. Mert ezeknek a magyaroknak semmi közük sincs a régi hunokhoz és azon turkokhoz (vagyis éppen a magyarokhoz), a kik Konstantin (császár) idejében Pannoniában laktak.)

De Schlözer e szavaiból két igazságot tanulunk. Az egyik igazság az, hogy a tudatlanság vádja nem a régi írókat és nem az ő kortársait, a kik a régiek nyomán jártak, hanem magát Schlözert illeti; mert az a khaosz, az a zűrzavar az ő saját felfogásában és szavaiban rejlik. A másik igazság pedig az, hogy pusztá állítással, merő tagadással a világon soha még nem bizonyítottak semmit.

A régi írók fentidézett tudósításainak ellenpróbája is van; megtaláljuk azt a közrendű magyar népnek szűrén, subáján, zekéjén, a melynek színe szerint ma is pontosan tudjuk kimutatni, hogy mely vidéknek lakói a fekete hunok s melyek a fehér hunok, vagyis a tulajdonképpeni magyarok utódai. A székelyek fekete zekéje is a történelem és a hagyomány igaz voltát bizonyítja, hogy ők a fekete hunok sorába tartoztak. És ez mindenesetre többet bizonyít a székelyek hun volta mellett, mint a „székely“ névnek önkényes értelmezése a hun származás ellen.

A történelmen kívül nem szabad mellőznünk a mondát és a hagyományt, de még a mesét sem. A hagyomány értékes voltáról azt írja Renan (Jézus életé"-nek előszavában): „A hol az írott történelem megszűnik, ott kezdődnek a szájhagyományok.“

Egyik írónk, Borovszky Samú ugyan azt állítja, hogy: „A ki a mondára támaszkodva akar történetet írni, úgy jár, mint a ki semlyékes ingoványra épít.“ De ez téves felfogás, mert ingoványra is építhetünk; az ingoványnak is van ám szilárd alapja. Nézze meg csak az óriási vízvezetékeket a római ingoványos Campagnában; nézze meg azt az óriási vasúti hidat, a mely Mestreből Velenczébe vezet, a mely híd a Laguna iszapos fenekén épült. Természetes, hogy előbb a szilárd fenékig kelle lehatolni.

Igy áll ez a mondára és a hagyományra nézve is, melyeknek szintén megvan a szilárd alapjuk vagyis történelmi hátterük, a mit a népmesékkal, igenis, azokkal, akarok bizonyítani. Olvassák csak Benedek Elek népmese gyűjteményét; azt fogják találni, hogy a nép tudatában még él az ősi hazából hozott emlékezés. A mese is a Feketetenger s nagy tavak partjára helyezi az ősi hazát. Számtalan mese fekete és fehér nép-ről, fekete és fehér királyok-ról, egy Napkeleti (fehér) és egy Napnyugoti (fekete) Ország-ról emlékezik. Hát ennek nincs történelmi szilárd alapja? Ezt is holmi német hőskölteményből vette népünk?

A nép tudja mindezeket és Önök, modernek, ezt nem tudták; a népnek tehát az ősi hazából kelle hoznia e meséket.

Ne magyarázzák szavaimat máskép, mint a hogy azokat mondom; a hagyományt ne mindenben fogadjuk el feltétlen igaznak, hanem azért ragadjuk meg ott, a hol vezérfonálnak kínálkozik.

Annyi feltétlenül bizonyos, hogy a régi korban bizalomteljesen elhitt s később a kritika által kétségbevont állítólagos mesék a legújabb kutatások szerint ismét valóknak bizonyultak. Valónak bizonyult Herodotusz azon tudósítása, hogy Afrikában van egy törpe ember-faj; Stanley ráakadt e fajra. Herodotusz adatai az egypt-

tomiak történetéből bebizonyítottak a hieroglifek, a szkythákról és a babilóniaiakról közölt adatai pedig az ékírások megfejtése által. Humann Károly az ő sikeres ásatásait Herodotusz topográfiai adatainak nyomán végzi. A modernek az Iliász szerzőjének, Homerosznak még a voltát is kétségbevonják, csak azért, mert valamelyik sémi nyelven az a mar vagy o mer szó, állítólag, „mesé”-t jelent. És íme az állítólag nem is élt Homerosz meséjének, az Iliásznak és Odyszeának helyrajzi kalauzolása mellett végzé Schliemann Henrik, az egyszerű, német volt kereskedő az ő trójai és mykénei ásatásait a gondolható legjobb sikerrel. A Kréta szigetén, Kandia városa mellett az Ida hegy tövében a legújabb időben kiásott labyrint is a mellett tanúskodik, hogy a Minotaurusznak Thezeusz által történt megölése valamely történeti valóságon alapszik.

Azért tehát ne legyünk önnönmagunk iránt túlszigorúak a kutatásnak ezen a terén, hol mások iránt, joggal, engedelkenyek s hiszékenyek vagyunk. Nemde, egyikünk sem hitte el a Kézai Simon és Márk krónikájában olvasható azon hagyományt, hogy a hun-magyar nemzet Nimródtól származik. És íme a sumir ékírásos emlékeknek igazán isteni ihlettséggel megáldott francia, angol, s német megfejtői immár kétségtelenné teszik, hogy a magyar nemzetnek volt vala érintkezése avval a területtel, a melyen később Nimród uralkodott, s hogy a magyar nemzet a sumir néppel, ha talán nem is közeli rokonságban, de okvetetlenül nagyon szoros összeköttetésben állott vala azon a földön, a melyen sokkal később Nimród uralkodott.

Azért tehát nem engedjük elvitatni a magyar mondát sem, a mint a hogy nem engednék a rómaiak utódai meghazudtolni a Romulus és Remusról és azoknak farkas dajkájáról szóló néphagyományt és a Biblia hivei az ott található természetfölötti csodákat.

A meséről pedig már csak azért sem mondunk le, mivel az jobban jellemzi a nép lelkét és felfogását, mint azt a legjelesebb író is képes volna tenni.

És azért a régi kútforrások még sem kellene a

modern íróknak; mert azt hiszik, hogy azok nélkül is el tudnak igazodni!

A kinek a Hunfalvy nyomdokait követő történetgyártók ötletei és hipothézisei többet érnek az egykorú és közelkorú kútfők bizonyítékainál és a nemzeti hagyományok drága kincseinél: ám induljon azok után; de mi az ama kútfők bizonyítékai és egy nemzet hagyományos hiedelme által támogatott történeti igazságot a legragyogóbb fántázia által alkotott ködképekért is fel nem aldozzuk.

A modern írók azt állítják, hogy elméjüket és tolukat az igazság keresése vezérli. Elhiszszük, de nem általánosságban; mert például Hunfalvyról bátran állíthatjuk, hogy ő nem az igazságot és a világosságot kereste, hanem hogy ellenkezőleg, mint mondani szokás, a világosságot véka alá akarta rejteni.

A modernnek elvetik a régi tiszteletreméltó íróktól reánk szállott örökséget s kezdettől végig tagadván mindent, a mit azok írtak, „kérdést“ csinálnak mindenkiből, még a szemmel látható, kézzel fogható igazságokból is, a mely kérdéseket azután mindegyikök a saját módja szerint, saját eszközeivel törekszik megoldani. Ők azt hiszik, hogy az az ő elméjükből kipattanó szikra oly világosság, mely őket bizton kalauzolhatja; pedig az a szikra nem egyéb, mint egy nyugtalanul ide-oda tévelygő lidércz, a mely bele csalja őket a mocsárba, a hová szerencsésen máris eljutottak.

Ők azt mondják, hogy az igazságot hirdetik; ha ez úgy van: akkor bizonyítsák is be; mert az ész csak győző okoknak hódol, de nem írói akaratnak.

Azt mondják, hogy a mi szemünket aranyporos fátyol, nemzetiszínű hályog borítja. De mi ellenkezőleg azt vesszük észre, hogy éppen ők nem látnak tisztán; mert már eddig is sokszor csalódtak. Folytonos tévedéseikből származott az elméletek szüntelen ingadozása és ide-oda hullámozása; és azokon a hullámokon mi, mint valamely kormány nélküli hajón ide s tova hanyatgatunk. Nincs oly kaleidoszkop, a mely annyi alak- és

szinváltozást tudna mutatni, mint az ő elméleteik változtatása.

És e rendszerüket „methodikus“ korlátok közé akarják szorítani; methodikusan és rendszeresen képzett historikusokat akarnak nevelni! No még csak az kellene, hogy valakinek előírják, hogy és mint írjon történelmet meggyőződése ellenére.

Különben jegyezzék meg mindenekelőtt, hogy történetíró nem lehet nevelni, ha nincs meg benne azon múlhatatlanul szükséges historiai érzék, a mi mindenkivel vele születik, a mely érzék hián mindenki a maga saját szakmájában örökké csak kontár marad. Jegyezzék meg a latin közmondást, hogy: „Poeta nascitur, non fit“, vagyis: a költő annak születik s nem lesz. És ez a közmondás alkalmazható a történetíróra is.

Ha a modernek azt hitték, hogy a meglévő késznek a lerombolását és az újabb meg újabb elméletek gyártását és változtatását a végtelenségig űzhetik: akkor szintén csalódtak; mert számításon kívül hagyták, hogy kívülök vannak más gondolkodó emberek is, a kik, évtizedek óta, önállóan és buzgón kutatnak és arról győződtek meg, hogy a modern irány téves és helytelen; mert a helyes irány csak az lehet, melyet régi kútforrásaink kijelölnek; mert ezek az ő ismereteiket saját megfigyelésükből, sokszor fárasztó és veszedelmes utazások révén szerezték; a kiknek e szerint közvetetlen tudomásuk volt mindarról, a mit leírtak.

Többet érjen nekünk tehát egyetlenegy ily alapon álló történeti adat, mint száz meg száz, bármily éles elméjű, de légből kapott kombináció. Ha szkythákról akarunk valamit tudni: akkor kérdezzük meg Herodotoszt, Strabót, a kik Szkythiában utaztak s tudósításaikat részint maguktól a szkytháktól, részint pedig a szkythiai görög kereskedőktől vett értesítés alapján írták. Ha Attiláról és az ő hunjairól akarunk valamit tudni, ne kérdezzük meg Hunfalvy Pált vagy követőit, a moderneket, hanem olvassuk el azon kor íróinak műveit, a kik róluk biztosan jobban voltak értesülve, mint amazok.

A modern írók tudákos, önkényes fejtegetéseik

nekünk „nem tetszők“ és ezért nem is kellenek; mert azokat hiteleseknek s helyeseknek nem ismerhetjük el. Mesterként elméleteiket félre kell tennünk és vissza kell térnünk azon klasszikus, becsületes egyszerűséghez, melylyel a régiek dolgoztak.

Moderneink azt követelik tőlünk, hogy üzzük el szemünk előtt az „Utópiákat“; és a bennünket körülvevő „igazságok“ kedvéért fogadjuk el az őtanaikat, hogy a most folyamatban levő „átalakúláson“ (vedlésen?) minél könnyebben átessünk.

Erre azt felelem, hogy Utópiánk nincs, csak volt, évtizedekkel ezelőtt. Ez Utópiánk az volt, hogy vajha őstörténelmünk dolgában is volnának oly jeles vezetőink, mint a hogy vannak történelmünk más, egyes korszakainak vázolásában. Be nem teljesedett vágyunk az volt, hogy bár őket, a moderneket is hatná át azon ihlettség és azon lelkesedés, a mely áthatotta Szalay Lászlót, Horváth Mihályt, Szabó Károlyt, Orbán Balázst, Toldy Ferenczet és a mely áthatja Thaly Kálmánt. Erről az Utópiáról, erről a nem teljesült vágyról már régen lemondottunk s most már csak azt óhajtjuk, hogy bár nekünk, múltedvelőknek sikerülne, hogy az elmulasztottakat pótolhassuk. A bennünket körülvevő „igazságokat“ mi, már régen, gyanakvó szemmel s fájó szívvel kísérjük; mert ez igazságok között ritkán látunk egyebet, mint hazugságot, kétszínűséget, jog- és igazságtiprást, érdekhajhászást, stréberséget és ezekhez hasonló más modern tulajdonságokat. Ezek pedig mind nem oly jeles tulajdonságok, melyek megérdemelnék, hogy miattuk akár csak egy magyar népmesét is feláldozzunk. Ugyanezen okból a teljes átalakulás vagy vedlés könnyebbítésében közre nem működünk, hanem honi moderneink tanácsa helyett a német, fenkölt szellemű férfiak tanácsa után indulunk és a régiek szerint való magyar történelmet, a magyar hagyományt és mondát fogjuk hirdetni.

Biztosíthatjuk a moderneket, hogy „kedves illúzióink“ egyikét sem szaggatták szét; ellenkezőleg, akaratuk ellen, arra buzdítanak bennünket, hogy, áthatva a német, nagy költő utolsó óhajától: „legyen több vilá-

gosság!“, teljesen elhagyjuk őket és lemondunk az ő vezetésükről.

Vártunk, unos-untig vártunk, hogy a modernnek rombolásának vége legyen; de többet nem várunk. Itt az idő, a végső idő, hogy e rombolással szembeszálljunk és a pusztításnak véget vessünk.

Nekünk semmi feltétel alatt sem szabad a kezünkben levő vezető fonalat eleresztenünk; nekünk nem szabad mást hinnünk, mint a mit a régiek írtak; mert csak ők vezethetnek bennünket biztosan a múltak ködében. Mi nem akarjuk elfelejteni ősi történelmünket, mint elfelejtették a perzsák a magukét. Miként a test táplálék nélkül: úgy nemzet az ő történelme nélkül nem élhet. A mit a modernek „üres csillogás“-nak neveznek, az a magyar nemzet történetének ragyogó fényességű napja, mely éltet s melegít e szomorú vedlési korszakban.

„Historia lux veritatis“, mondá Cicero; „a történelem világossá teszi az igazságot.“ Valót mondott; mert az ezred évek előtt történt dolgoknak a hatása ma is érzik, ma is látszik. Ezt a mondást tartsuk szemünk előtt mi, műkedvelők, a kiknek „nem tetszők“ azok a nagy hangon hirdetett modern, állítólagos eredmények.

Némelyek azt hiszik, hogy a „dilettáns“ szó folytonos hangoztatása által kisebbiteni tudnak bennünket. Ez az elnevezés reánk nézve csak megtisztelő; mert hiszen ennek a szónak az értelme éppen azt bizonyítja, hogy mi szeretettel, nem üzletszerűleg, nem kenyérkeresetből foglalkozunk a történelem tanulmányozásával, nem kimélve időt, fáradságot s költséget; a kik nem ismervén e tekintetben a meggyőződés nyilvánításának határait, letértünk a Hunfalvy-Budenz-féle tanok által kijelölt girbe-görbe utakról. Már maga az a körülmény, hogy a dilettánsok oly munka végzésére szánják szabad idejüket, a melyért jutalom, kitüntetés nem jár, mutatja, hogy ők az igazi hivatásosak, mert megvan bennök az a nélkülözhetetlen érzék, a históriai érzék, a melynek hiányában még arra a gondolatra sem jutottak volna, hogy azok helyett dolgozzanak, a kiknek ez kötelességük volna.

Az őstörténelmi kutatás tekintetében igen sok hiva-

tásos önkéntese, tehát nem czéhbeli munkása van a nemzetnek, a kiket a legbensőbben áthatja azon öntudatosság, a melylyel a modern írók oly nagyon szeretnek kérkedni. A műkedvelők meggondolással működnek s haladnak, mert ráérnek kutatásaik megismertetésével; hiszen nem kell sietniök. Feladatuk tárgyát kellőképen tanulmányozhatják, át- meg átvizsgálhatják, saját munkájuk eredményét pedig bírálgathatják, hogy vajjon az abban kifejtett nézetek megállják-e a kritikát és elég szilárd alapot képeznek-e, hogy ezen tovább építhessenek.

A műkedvelőknek nem kell törődniök avval, hogy ellenkezésbe jönnek ennek vagy amannak a „szaktekintély-“nek hiresztelt író nézeteivel. Ők nem tartoznak mások téves felfogásának hódolni és mások hibáit takargatni; bátran kimondhatják saját, tudományos kutatásaikból meritett meggyőződésüket. Irányukat nem kell minden széllal változtatniok; holott a modernnek, opportunitás szempontjából, kényszerítve vannak ma ennek, holnap amannak a felbukkanó új „szaktekintély“ nézeteinek hódolni.

Azért ne törődjünk avval a megvetéssel, a melylyel ők rólunk, mint autodidaktákról beszélnek. Ugyan kiket is találunk a műkedvelők seregében? Találunk törvényszéki bírákat, ügyvédeket, tanárokat, tanítókat, magánzókat, földbirtokosokat, magas és igen kicsike állású hivatalnokokat, de legnagyobb számban papokat. Ezekre tehát az autodidakta szó nem is alkalmazható; mert mind-egyikök iskolákat végzett és bizonyára meg tudja találni a helyes utat s módot arra, hogy a már az iskolában is megkedvelt tárgyban, a történelemben való ismereteit s látókörét bővítse, hogy a magyar őstörténelem ellen intézett merényletekkel szembeszállhasson és azokat ellensúlyozhassa.

Különben, ha az autodidaktaság oly valami üres fogalom volna: akkor az angol Rassam és az angol Smith, minden tudományos előkészület nélkül nem válhatott volna az ékirások egyik legelső megfejtőjévé és Schliemann, a volt kereskedő, sohasem bizonyíthatta volna be az Iliász-mese történelmi alapjának igaz voltát.

A műkedvelők között vannak olyanok, a kik az irodalmi téren már ismeretesek és a „tekintély“ nevet már kiküzdötték maguknak; Fekete Zsigmond, Imets Jákó, Vitos Mózes, Pintér Sándor, Ferenczy Gyula, Somogyi Ede neve már nem ismeretlen. De vannak a műkedvelők között olyanok is, a kik serény és okos munkálkodásuk nagybecsű eredményét csak a legszűkebb baráti körben ismertetik. a kiknek művecskéik irodalmunknak igaz, de rejtve tartott gyöngyei. Ezt én tudom talán legjobban, a kit nagyon sokan megtiszteltek művecskéikkel, a midőn, nem régen, a magyar rovás-írás agyonbunkózása körül folyt a harcz, és a midőn az én nevem is szóba került.

Ezeket a rejtekekben bujdokló tehetségeket is kell tőkésítenünk; lépjenek ki ők is a ködből, értékesítsék és gyümölcsöztessék évtizedeken át szorgalmas munka árán gyűjtött szellemi tőkéjüket, akkor östörténetírásunk többé nem lesz oly sivár, oly aggasztóan halódó. Ők úttörői lesznek a régi, helyes iránynak.

Most már mi reánk, műkedvelőkre hárul a kötelesség, hogy ősi történetírásunk megszakadt fonalát kezünkbe vegyük és a nagy mulasztásokat minden erőnk megfeszítésével pótolni iparkodjunk. Nekünk újra fel kell építenünk azt, a mit az utolsó évtizedekben leromboltak; nekünk a nép lelkébe újra belé kell csepegtetnünk az öntudatosságot és a bizodalmat önnönmaga iránt.

Munkálkodásunkban ne zavarjon meg ellenfeleink gúnyolódása, czinizmusa; ne ijeszsen meg bennünket írói név, mely nagyon sok esetben véletlenségből vagy mesterséges uton emelkedett tekintélyességre. Ne hátráljunk meg a nagyképűsködés, a „szaktudomány-“nyal való kérkedés előtt sem; mert az ilyen mondások éppen csak mondások, valamint a hogy a tudományosságnak, tudós és nemtudós szavaknak örökös hangoztatása sok esetben csak arra való, hogy a saját tájékoztatlanságot leplezzék. Igazi tudós szájából ily üres frázisokat bizonyára sohasem hallunk. Lelkiismeretes munkálkodás mellett ne féljünk a kritikától sem. Ha a kritika okos és igazságos: akkor tanulhatunk belőle; ha nem igazságos és helytelen: akkor ne törődjünk vele. Igazunkat, melyet a régi tiszte-

letreméltó forrásokból meritünk, ők el nem vitathatják. Hiába kérkednek és fenyegetőznek avval, hogy ezen vagy azon régi autor művének értéktelenségét majd be fogják bizonyítani. Hiú fáradság! Erre nem képesek, valamint nem képes akár száz ember az ezeréves tölgyfát meg-
rázni; nem rezeg annak csak egyetlenegy levele sem. Ne félemlítsen meg durvaságuk sem; mert a ki kritikájában a durvasággal, pökhendiséggel akarná pótolni azt, a miye nincsen, az a tudományt csak diszkreditálja és a tudósok hitelét rontja, legelső sorban, szerencsére, a magáét. Egyébiránt a magyar közmondás is arról biztosít bennünket, hogy: „A ki haragszik, annak nincs igaza.“ Ne törődjünk avval, ha sovínistáknak neveznek bennünket: nem azok vagyunk, mert magyar sovínista egyáltalában nincs. A sovínista elnevezés német eredetű és olyanféle jelentőséget nyert, mint például a régi boszorkány-bíró-ságok jegyzőkönyveiben a „maleficus“ szó, a mely olyan embert jelent, a kinek bűnös és bolond voltát bizonyítani sem kell. Sovínistának neveznek nálunk mindenkit, a ki nem közönbös hazája és nemzete jövő sorsa iránt. Sovínistának nevezik azt is, a kinek a nemzeti szellem ellen intézett merényletek nem tetszenek; szóval sovínista mind, a ki nem kozmopolíta. Jellemző egyébként, hogy a német a sovínista jelzőt csak két nemzetre alkalmazza: a magyarra és a francziára és pedig oly hazafias erények s tulajdonságok miatt, melyek minden tisztességes honpolgárnak kötelességei. És mit találunk náluk, azoknál, a kik bennünket ezekért sovínistáknak neveznek? Bismark herczeg visszautasította azon német leveleket, a melyeket nem góthikus, hanem a szemorvosok által propagált latin betűkkel írtak hozzá. Bismarck herczeg azért nem volt sovínista. Német lapok nem régiben azt követelték a porosz tisztikartól, hogy ne járjon olyan vendéglőkbe, a melyeknek lengyel ember a gazdájok. De azért ez sem sovínistaság. A gráczi „Bürgerverein“ (polgári egyesület), szintén nem régen, avval a kérelemmel járult a község tanácsa elé, hogy az összes korcsmákban s vendéglőkben a kizárólag csak német nyelven írt étlapokon a „Paprikasch“ és a „Gollasch“ ezentúl

ne így, hanem „Pfefferfleisch“-nek írássék, mert különben nem eszik meg. Ez sem sovinizmus, mondják ők, hanem nemzeti önérzet.

Azt mondom tehát újra, hogy magyar sovinsta nincs. Én csak kétféle magyar embert ismerek: olyant, a ki több vagy kevesebb buzgósággal teljesíti kötelességét hazája és nemzete iránt és olyant, a ki nem teljesíti kötelességét, sőt a ki az ellenség soraiba áll. Ha az elsők alatt értenek sovinstákat: akkor hát legyünk azok; mert a jogos és becsületes sovinizmus se nem bűn, se nem szégyen, hanem honpolgári erény és kötelesség.

Azért tehát teljes erőnkkel, lelkünkkel küzdeni fogunk a vaskalaposság ellen. Azért, hogy egyike másika vedleni akar (nem tudom mivé), nem mondunk le a multak igazságairól.

Teremteni fogunk egy új, egészséges, tisztességes, magyar nemzeti irányzatot; mert csak így éleszthetjük fel hamvaiból azt a szellemet, a mely elődeinket munkálkodásukban lelkesíté. „Kövessük az arany jelmondatot irodalmi téren is“ (ezt írja Jókai „Leventé“-jében), „melyet esztergomi bazilikánk hirdet: „Quae sursum sunt, quae rite.“ (a magasztosra törekedjetek). Ha már őseink emlékét nem kereshetjük Ninive és Persepolis palotáromjai között (pedig bátran ott is kereshetjük), legalább ne keressük Ázsia szemétdombjain.“

Azt tudjuk mindnyájan, a kik ezen a téren működünk, hogy fáradozásunkért jutalmat nem szabad várnunk s reménylenünk. Abban a sorsban részesülünk, mint háborúban a katona; az első csapatok, a melyek rohamot intéznek az ellenséges sánczok ellen, alig fogják annak fokára a diadal zászlaját kitűzhetni; sorsuk az, hogy az uton haljanak, hulljanak el, de elesvén, holt testökkel befödik az árkot, úgy, hogy az utánuk nyomulók akadály nélkül juthatnak a célhoz. Az utánunk következők fogják csak láthatni az igazság győzedelmét.

Buzditson tehát bennünket azon tudat, hogy nem csupán a könyvtárak üres polczainak számára dolgozunk, hanem hogy népünk felvilágosításában közreműködünk s

hogy az utat más kutatók részére egyengetjük, a kik nem az úgynevezett szaktudósok sorából fognak előkerülni.

A mi moderneink most már a külföldre is ellátogatnak és ott is fitogtatják az ő tudományukat. Dr. Jankó Jánosnak a magyar tudományosság szégyenére való íratái német nyelven is megjelentek. Ezt nem szabad túrnünk s kirándulásaikban követnünk kell őket oda is.

Minden vállalkozásukban, a mely történelmünk kiirtására irányul, útjukat fogjuk állani és törekedni fogunk, hogy működésüket megghiúsítsuk. „Nem kell ugyan félni, de ügyelni szükséges“; ezt mondja a székel ember hasonló esetben.

Elég volt nekünk Hunfalvy Pál pusztítása, a ki feldült és elégetett minden hagyományt, hogy a történelmünk iránt való érdeklődést minden szivből kiirtsa, a ki valóságos lelki gyönyörűséggel végezte romboló munkáját. A magyar történetírásban neki, jól mondja Gárdonyi Géza, igazán Batu-káni szerepe volt; rombolt és pusztított, mert teremteni, építeni nem tudott.

Önérzetünknek többé nem szabad meghunyászkodnia az ilyenféle áltekingétek előtt.

Temessük el Hunfalvy Pál szellemét örökre!

Csüggedésre nincs okunk, mert bennünket tiszteletreméltó írók szelleme lelkesít s vezet; de hogy munkálkodásunk nagyobb sikerrel járjon, figyelembe kell vennünk azon régi igazságot, hogy az erő az egységben rejlik: „Egynek minden nehéz, soknak semmi sem lehetetlen“; ezt mondá nagy Széchenyink. Azért munkálkodjunk együtt, folytonosan együtt, a nehézségektől el nem bágyadva, a sikerektől el nem vakúlva, a káromlólól meg nem rettenve, a gúny nyilaitól vissza nem tartva. Ily módon sok jót művelhetünk, sok áldásos munkát végezhetünk. Lám, az udinei helyi monda szerint a hunok sisakban, pajzson hordották össze a földet, melyből az ottani terjedelmes, magas dombot alkoták (a melyen később a „Castello“ épült), hogy uruk és félistenük, Attila, onnan a magasból szemlélhesse Aquileja végveszedelmét. Rajta tehát! Fogjunk bátorsággal a munkához; mert nincs elfecsérelni való időnk.

Hogy együttesen dolgozhassunk, hogy egymással érintkezhessünk s nézeteinket tartózkodás nélkül nyilváníthassuk, szükségünk van az egyesülésre és szükségünk van egy oly közlönyre, mely céljainkat, kizárólag csak a mi céljainkat szolgálja. Ennek megteremtése legyen legelső gondunk.

Ez egyesületünk tagjai lehetnek mindazok, akik velünk egy irányt követnek, vagy a kiknek a mi irányunk tetszik.

Ilyen közlönyre égető szükségünk van, ha kezdetben mindjárt csak negyedévenként jelenhetik is meg. Közlöny nélkül nem nyilváníthatjuk nézeteinket sehol. Ne higgye ám senki, hogy valamely ugynevezett szaklap a mi felszólalásainkat elfogadja, ha az egy klikkbéli ember ellen irányul (én ezt bebizonyíthatom), vagy hogy bármely értekezésünket közölné, ha az az ő felfogásukkal nem egyez; mert mire való volna a „bíráló“, ha nem arra, hogy azt elüsse, akár ért hozzá, akár nem. (Ezt is bebizonyíthatom.) E közlönyünknek tehát hova hamarább meg kell jelennie. Megalapításának érdekét, mert csakugyan nagy érdek fog az lenni, átengedem bárkinek: csak azt kérem, hogy annak irányához nekem is legyen hozzászólásom. A költségekhez azonban, szerény tehetőségemhez képest, én is hozzájárulandok.

Ebben a nemes törekvésünkben mi csaknem teljesen magunkra vagyunk utalva; azért áldozatoktól nem szabad visszariadnunk. E tekintetben ösztönözzön bennünket Balogh Elek, a derék székely ember, a szegény tanító példája, a ki havi 46 forintnyi fizetésével és a fölösleges (?) ruhájának eladásával szerzett pénzzel indult Japánba, hogy személyesen győződjék meg annak igaz vagy nem igaz voltáról, a mit legújabbán a magyar-japán rokonságról állítanak. Balogh az ő célját el is fogja érni.

Kövessük az ő nemes példáját; ne félemlítsen meg bennünket nehézség, ne egy kis áldozat; legyünk kitartók, rendíthetetlenül kitartók: akkor mi is el fogjuk érni a ki-tűzött célt; erősen hiszem és reménylem, hogy el fogjuk érni.



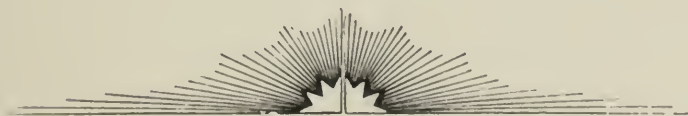
Minden eddig kiadott művecském megjelenése után számosan írtak nekem; czímemet azonban csak sok tudakolódás után tudhaták meg. Ennek kikerülése végett, s hogy az egyesület megalakítása valamint közlönyünk megalapítása végett egymással érintkezhessünk, ime itt adom czímemet:

Fischer Károly Antal

Pestmegye.

*Rákos-Palota
(Újfalu)*

Eötvös-utczá 35. sz.



Minden könyvkereskedő által megrendelhetők a következő könyvek.

Fischer Károly Antal. *A hunok és magyarok „fekete“ illetve „fehér“ elnevezésének megfejtése:* Budapest 1888. 8. r. (97 lap.) Ára 1 korona.

E művecskéről igen kedvező bírálatok jelentek meg a következő lapokban: *Budapesti Hírlap* 1888. jan. 30., *Fővárosi Lapok* 1888. jan. 29., *Pester Lloyd* 1888. febr. 1., *Zemplén* 1888. márcz. 25. számában.

Fischer Károly Antal. *A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei* (12 ősi alfabet-variánssal és 83 ábrával.) Budapest 1889. 4. r. (93 lap.) Ára 6 korona.

Igen kedvező bírálatok jelentek meg a következő lapokban: *Budapesti Hírlap* 1889. szept. 26., *Egyetértés* okt. 6. és 1890. ápr. 27., *Fővárosi Lapok* 1889. jun. 5., *Neues Pester Journal* 1889. okt. 21., *Ország Világ* 1889. novb. 1., *Pesti Hírlap* 1889. novb. 13., *Pesti Napló* 1889. szept. 18. és 1890. márcz. 14., *Vasárnapi Ujság* 1890. 10. szám., *Zemplén* 1889. aug. 4.

Fischer K. A. *Die Hunnen im schweizerischen Eifischthale und ihre Nachkommen bis auf die heutige Zeit.* Orell Füssli, Zürich 1896. 8. r. (433 lap.) Ára 9 korona

Bírálatok a következők: *Internationales Archiv für Ethnographie*, Bd., IX. 1896. (a könyv tartalmának megismertetése után ezt írja: „Das Gesagte dürfte genügen, um einen Begriff von dem reichen Inhalt des sehr gut ausgestatteten Buches zu geben; des Verfassers Mittheilungen sind einfach und ungeschmückt, und man merkt es ihm an, dass er sich dem Gegenstande mit vieler Liebe zugewandt — — — Mit einer ungemeinen, mit wahren Bienenfleiss zusammengetragenen Menge von Materialien unterstützt der Verfasser seine Anschauungen; möge solchem Streben der verdiente Lohn werden und das Buch sich einer günstigen Aufnahme in weiteren Kreisen erfreuen.“ J. D. E. Schmeltz. *Illustrierte Zeitung*, Leipzig und Berlin Nr. 2755. 1896. S. 479. (Igy kezdő:) „Ein sehr verdienstliches Unternehmen, das dem langen Streit um die Herkunft der Bewohner des Eifischthals ein für allemal ein Ende macht. Der Verfasser des vorliegenden umfangreichen Werkes bringt in erschöpfender Ausführung den überzeugenden Nachweis, dass die Vorfahren der Eifischer als eine von der Hauptmacht Attilas abgeschnittene kleine Abtheilung anzusehen ist, die zuerst ins Tournanche-Thal, jenseit der Penninischen Alpen, sich zurückzog und dort in völliger Abgeschlossenheit lebte, dann aber, als die Langobarden fast ganz Oberitalien heimsuchten, vor ihnen sich in das damals unbewohnte Eifischthal flüchtete. — — — (Történetük és szokásaik rövid meg-

ismertetése után így fejezi be:) Seine überzeugenden gründlichen Ausführungen belegt der Verfasser durch zahlreiche, den Text bekräftigende Abbildungen.“ *Naturae Novitas. Berlin. 1896. Nr. 1.* „Ein interessantes Werk, welches nicht wie viele ähnliche Bücher aus Compilationen besteht oder bestenfalls eine vergleichende Kritik der Forschungsergebnisse anderer enthält, sondern eine Arbeit, die nach jahrelangem und wie es scheint, sehr eifrigem Studium an Ort und Stelle entstanden ist. Es ist jetzt die höchste Zeit für solche Untersuchungen, denn mit jedem Jahre vernichtet die nivellierende Cultur mehr und mehr die Spuren, die der Anthropologie und Ethnologie die Grundlage ihrer Forschung sind.“ *Pädagogische Blätter. Zug (Schweiz) 1895. Nr. 24.* „Ein sehr interessantes Werk über das sehr interessante Thal. Mit grosser Gelehrsamkeit weist der Verfasser die Zusammengehörigkeit der Hunnen mit den Ungarn nach. Einlässlich behandelt er das Eifischthal, dessen kirchliche und politische Geschichte, die Mundart, die Orts- und Familiennamen, das häusliche und öffentliche Leben, die Bauart der Wohnungen, die Opfersteine, Gräberfunde und verschiedene Gebräuche der Eifischer und kommt zum Resultate, das die Verwandtschaft zwischen Eifischern und Ungarn nicht zu leugnen und dass dieses interessante Völken thatsächlich ein Rest der schwarzen Hunnen ist. Sehr entsprechend ist die pietätvolle Behandlung der Überlieferungen des Volkes. Der Verfasser besitzt grosse Vertrautheit mit der einschlägigen Litteratur und Sprache, feine Beobachtungsgabe und gewandte und anregende Darstellung. Die Ausstattung des Buches ist vorzüglich zu nennen.“ Keiser, Rektor. „An die Buchhandlung Orell Füssli, Zürich. Bitte die beiliegende Nr. der „Pädag. Bl.“ dem Herrn Karl Ant. Fischer, Verfasser des Werkes „die Hunnen etc.“ zu schicken. Ich kenne leider seine Adresse nicht. Da die S. 765 stehende *Recension seines Werkes keine bestellte ist*, kann ihn diese vielleicht freuen und interessieren. Hochachtend H. Al. Keiser Rektor.“ *Sterns Literarisches Bulletin der Schweiz, Zürich, 1896. Nr. 7.* „Das Buch behandelt einen Gegenstand, der schon vielfach, aber noch nie so gründlich und erschöpfend besprochen worden ist. Ausserdem sind die früheren Abhandlungen über die Abstammung der Eifischer wohl mehr geeignet, diese Frage in noch grösseres Dunkel zu hüllen, als zu klären, weil keiner jener Autoren die Analogien der Sitten und Gebräuche der Eifischer einerseits und jene der Ungarn anderseits festzustellen imstande war, aus dem einfachen Grunde, weil ihnen diese letzteren ganz unbekannt waren.“ — — — — — (Megismerteti a könyv tartalmát, azután így fejezi be:) „Durch dieses Buch glauben wir endlich das Dunkel, in welches die Abstammung der Eifischer bisher gehüllt war, behoben zu sehen; denn die vorgelegten Beweise genügen wohl dazu, dass wir das so emsige, arbeitsame und tugendreiche Eifischer Völken thatsächlich für einen Rest der schwarzen Hunnen halten dürfen, welche einst die Welt erschütterten.“

Bulletins de la Société Dauphinoise d'Ethnologie et d'Anthropologie. Grenoble 1899. Picaud M. tanár, a grenoble-i néprajzi és embertani társaság titkára „*Le chagat Valaisan, souvenir de l'invasion des Hans*“ cím alatt egy igen érdekes és terjedelmes tanulmányt írt a valliszi és különösen az anniviersi pásztoroknál talált esőrgöböttről, karikásról és rovásokról, egybevetvén azokat a Keleten és Magyarországon található analog tárgyakkal. E tanulmány megjelent a társaság közlönyében és külön lenyomatban. Picaud ezen tanulmányában bő helyet szánt Fischer műve megismertetésének (13–39. lap a külön lenyomatban) és azt a következő sorokkal fejezi be: „Je dois de sincères remerciements à tous ceux qui m'ont aidé dans cette étude, particulièrement à M. M. Bieler, directeur de l'Institut agricole de Lau-

sanne, Pitteloud, président de la Cour d'appel de Sion, Peter, curé d'Ayer, Berthoud, instituteur à Sépey, Ad. de Mortillet, professeur à l'Ecole d'anthropologie de Paris. Mais je suis tout particulièrement reconnaissant à M. K. A. Fischer de Budapest, de l'extrême obligeance avec laquelle il m'a fourni des renseignements de toutes sortes, qui m'ont permis de transformer une supposition en une affirmation catégorique."

Fischer K. A *Gül-Baba, die mohammedanische Wallfahrtsstätte in Budapest* (Mit Illustrationen) *Budapest* 1898. 8 r. (37 lap.)
Ára 60 fillér.





XII/61

160

8/11/83

(3)

24, - 2nd

11/11/84

14.2-87

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW



D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 29 08 04 025 1